

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

Accountancy

voltijd

Hanzehogeschool Groningen

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Accountancy
voltijd

Hanzehogeschool Groningen

CROHO nr. 34406

Hobéon Certificering

Datum

19 december 2013

Auditteam

Drs. W.G. van Raaijen

L.N.M. Straathof RA

M. Paur RA MMO

L.M. Mertens

M. Okatan

Secretaris

I.M. Gies Broesterhuizen

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	7
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	11
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	29
6.	AANBEVELINGEN	31
BIJLAGE I	Scoretabel	33
BIJLAGE II	Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	35
BIJLAGE III	Schematisch overzicht opleidingsprogramma	39
BIJLAGE IV	Programma, werkwijze en beslisregels	41
BIJLAGE V	Lijst geraadpleegde documenten	47
BIJLAGE VI	Overzicht auditteam	49

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Hanzehogeschool Groningen
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief besluit 26 april 2013
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Accountancy
registratienummer croho	34406
domein/sector croho	Economie
oriëntatie opleiding	Hbo
niveau opleiding	Bachelor
graad en titel	Bachelor of Business Administration
aantal studiepunten (ec's)	240 ec
onderwijsvorm	Competentiegericht
locatie	Zernikeplein 7, 9747 AS Groningen
variant	Voltijd ¹
relevante lectoraten	Duurzaam Financieel Management
datum audit / opleidingsbeoordeling	24 september 2013

¹ De deeltijdvariant heeft in september 2010 (volgens croho in augustus 2012) en de duale variant heeft in september 2012 (volgens croho in augustus 2013) de laatste instroom gehad. Beide varianten zijn dus in afbouw. Het einde van de deeltijdvariant is 31-08-2015 en het einde van de duale variant is 31-12-2018. De Hanzehogeschool Groningen heeft met de NVAO afgestemd dat deze opleidingsvarianten geen aandacht behoeven tijdens de visitatie (e-mail d.d. 23-05-2013). Per 1 oktober 2012 telde de deeltijdvariant 26 en de duale variant 80 studenten.

Basisgegevens **hbo-bacheloropleiding Accountancy**, voltijd²

Instroom (aantal)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ AC voltijd	64	75	65	81	83	100
Uitval (percentage)						
Uit het eerste jaar	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ AC voltijd ³	45	43	31	32	43	n.n.b.
Uit de hoofdfase				2006	2007	2008
▪ AC voltijd ⁴				23	14	19
Rendement (percentage)				2006	2007	2008
▪ AC voltijd ⁵				52	63	44*
Docenten (aantal + fte)				aantal	Fte	
▪ Instituut FEM				66	46,9	
▪ AC voltijd				21	16,0	
Opleidingsniveau docenten (percentage) ⁶			Bachelor	Master	PhD	
▪ AC voltijd**			14	86	0	
Docent-student ratio ⁷						
▪ Instituut FEM				1:33,1		
Contacturen (aantal) ⁸			1e jaar	2e jaar	3e jaar	4e jaar
▪ AC voltijd***			13,9	12,3	-	-

* Het percentage is nog niet definitief.

** Bij twee docenten staat een masteropleiding in de planning.

*** De contacturen in bovenstaande tabel zijn de contacturen van het collegejaar 2012-2013. De tentamenweken worden hierbij buiten beschouwing gelaten. Het derde en het vierde studiejaar is niet gemeten i.v.m. de stages. In collegejaar 2013-2014 zijn de contacturen voor de opleiding verhoogd; in het 1e studiejaar naar 16,3 en in het 2e studiejaar naar 16,6.

² Bron: Basisgegevens opleidingsbeoordeling 'Indicatoren en definities', Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, 11 september 2012

³ Het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

⁴ Het aandeel van de bachelorstudenten dat zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijft (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁵ Het aandeel van de bachelorstudenten dat zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijft (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁶ Het aandeel docenten (onderwijzend personeel) met een hbo, master en PhD in het totaal aantal docenten (onderwijzend personeel).

⁷ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

⁸ Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd, voor ieder jaar van de opleiding.

2. SAMENVATTING

Hanzehogeschool Groningen (HG) verzorgt de hbo-bacheloropleiding Accountancy (AC) in een voltijdvariant op de leslocatie in Groningen. De opleiding leidt op tot beginnende financiële professionals die werkzaamheden verrichten in de samenstel- en controlepraktijk. Zij combineren hun dienstverband bij een administratie- of accountantskantoor of hun werkzaamheden als zelfstandige vaak met een vervolgstudie in het post-hbo tot Accountant Administratieconsulent of aan de universiteit tot Registeraccountant.

Dit rapport en deze samenvatting beschrijven in welke mate de opleiding AC voldoet aan de kwaliteitseisen van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en aan de eisen van de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding (CEA).

1. Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties AC zijn ten aanzien van de inhoud, het niveau en de oriëntatie geconcretiseerd en actueel. Zij sluiten direct aan bij de competenties uit het herziene landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Accountancy uit 2012. Bij alle competenties neemt de opleiding de relevante gedrags- en beroepsregels die voor accountants gelden, als uitgangspunt. Na het succesvol afronden van de opleiding beschikken de studenten over de graad 'Bachelor of Business Administration'.

De kenmerken 'Communicatieve vaardigheden' en 'Praktijkgerichtheid' staan bij AC hoog in het vaandel. Hoewel het ook in de ogen van het auditpanel belangrijke competenties zijn, maken ze niettemin standaard onderdeel uit van een opleiding Accountancy. De opleiding lijkt zich met deze accenten dus niet te onderscheiden. Het lectoraatsthema 'Duurzaam Financieel Management' biedt de opleiding daarentegen een uitstekend uitgangspunt om zich te profileren. De opleiding heeft de eerste stap het afgelopen jaar gezet. Het komende jaar rolt zij het subthema 'De Duurzame Accountantspraktijk' verder uit. Daarnaast krijgen de HG-strategische thema's 'Energie' en 'Healthy Ageing' met de twee benaderingen 'Excellentie' en 'Ondernemerschap' in het studiejaar 2013-2014 een plaats in het curriculum.

De visie op internationalisering is onlangs bijgesteld. De internationale oriëntatie krijgt een duidelijke plaats in de doelstellingen van de opleiding. Studenten zijn in staat de (inter)nationale wet- en regelgeving toe te passen en de Engelse taal op het eindniveau B2 te beheersen (spreek- en schrijfvaardigheid). Ook het onderzoekende en zelfkritische vermogen van studenten maakt onderdeel uit van de AC-eindkwalificaties.

AC toont met diverse schema's aan dat zij met haar beoogde eindkwalificaties voldoet aan de eindtermen met de genormeerde studiebelasting en op het beschreven niveau, zoals vereist door de CEA.

Hoewel de samenstelling van de werkveldadviescommissie het Accountancy-werkveld nog niet geheel weerspiegelt, valideert en onderhoudt de opleiding de beoogde eindkwalificaties structureel door raadpleging van haar brede netwerk.

Met bovenstaande punten voldoet de opleiding AC naar de mening van het auditpanel ruim aan de basiskwaliteit. Daarnaast ziet het auditpanel een mogelijkheid tot verbetering in het doorontwikkelen van het profilerings-thema 'Duurzaam Financieel Management' en de toespitsing op het vakgebied Accountancy, waardoor de opleiding wezenlijk onderscheidend wordt ten opzichte van de andere AC-opleidingen in Nederland. Het auditpanel komt daarom voor deze standaard tot het oordeel 'voldoende'.

2. Onderwijsleeromgeving

De inhoud en de vormgeving van het programma van AC stellen de studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De basis van de opleiding wordt gevormd door de leeruitkomsten die in relatie staan met de opleidingscompetenties. De inhoud van het programma wordt daarnaast bepaald door de CEA-eindtermen. De opleiding AC heeft met de opleidingen Bedrijfseconomie, Fiscaal Recht en Economie en Financial Services Management

een gezamenlijk programma in de propedeuse, maar de hoofdfase is geheel Accountancy-specifiek. De sterk concentrische opbouw van en de indeling in leerlijnen in het programma zorgen voor voldoende samenhang. De hogeschooldocenten borgen met hun expertisegroepen thans de actualiteit en de samenhang in het programma, zoals de CEA dat vereist. Vooral de praktijkgerichtheid en de bovenmodale studielast waardeert het auditpanel in positieve zin. Daarnaast is het docententeam naar de mening van het auditpanel goed gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma. 86% van de docenten beschikt over een mastergraad. Studenten beoordelen de inhoudelijke deskundigheid van de docenten en de kennis van de docenten over de beroepspraktijk met ruim voldoende. De opleidingsspecifieke voorzieningen die toegang bieden tot de benodigde vakliteratuur, tijdschrift- en krantenartikelen, zijn naar de opvatting van het auditpanel toereikend voor de realisatie van het programma. Op basis van deze punten voldoet de onderwijsleeromgeving van AC naar de mening van het auditpanel zeker aan de basiskwaliteit.

De onderwijsleeromgeving heeft het afgelopen jaar een behoorlijke transitie doorgemaakt. Het auditpanel heeft bewondering voor de veranderkracht en de veranderbereidheid van het management en het docententeam. Zo zijn de eerste stappen tot integratie van de thema's internationale oriëntatie en het praktijkgericht onderzoek in het programma reeds gezet. Daarnaast is de docenttevredenheid het afgelopen jaar door structuur- en cultuurinterventies gestegen, maar hebben tegelijkertijd geleid tot een forse werkdruk. Ook voldoet het studiesucces niet aan de streefwaarden die de opleiding daaraan stelt. Wanneer de opleiding de plannen en de al ingezette verbetermaatregelen (vb. versteviging van de internationale aspecten in de leerlijnen, verdere integratie van de onderzoekslijn, extra facilitering voor vergaderingen en deskundigheidsbevordering, studiedrempels en herziene studieloopbaanbegeleiding) doorzet en monitort, is het auditpanel ervan overtuigd dat deze verbeteringen in de onderwijsleeromgeving teweegbrengen. De docenten gaven in de auditgesprekken aan dat zij thans al een lagere werkdruk ervaren. Op grond van deze afweging komt het auditpanel voor deze standaard tot het oordeel 'voldoende'.

3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Het systeem van toetsing is degelijk en sluit aan bij de opleidingscompetenties en de leeruitkomsten van de opleiding. In de digitale onderwijsplanner (genaamd DOP) zijn de toetsvormen en de wijze van beoordeling opgenomen, waardoor de toetsing en de beoordeling voor studenten inzichtelijk is. De opleiding beschikt over een voldoende systeem van toetsing, dat zij het komende jaar door de herijking van de leerlijnen verder gaat professionaliseren. Het auditpanel vindt dit een goede ontwikkeling. De Examencommissie dient zich verder te transformeren naar haar nieuwe pro-actieve en kwaliteitsborgende rol. Het auditpanel gaat ervan uit dat de opleiding deze verandering realiseert.

De opleiding heeft vanaf het studiejaar 2012-2013 meer structureel verbetermaatregelen ingezet in de afstudeerfase (vb. intervisiesessies en trainingen begeleiders en beoordelaars, go/no-go-moment op het onderzoeksvoorstel, workshops onderzoeksvaardigheden en aangescherpte beoordelingsformulieren), vanwege de hogere eisen die zij stelt aan het afstuderen (bv. in de methodologische diepgang). In de afstudeeropdrachten van 'vóór februari 2013' waren deze verbetermaatregelen nog niet zichtbaar. Het auditpanel vond 3 afstudeeropdrachten niet aan de maat. In de afstudeeropdrachten van 'na februari 2013', nam het auditpanel verbeteringen waar. Het vond de 'nieuwe' afstudeeropdrachten in de steekproef van hbo-bachelorniveau. Ook het werkveld is tevreden over de kwaliteitsverbetering in de kennis en de houding van studenten. Ondanks dat de aandacht voor de verdere verbetering van de afstudeeropdrachten van belang blijft, geven de verbetermaatregelen het auditpanel voldoende vertrouwen dat de opleiding het niveau van de afstudeerproducten de komende jaren verder kan en zal ontwikkelen en dat zij de totstandkoming van de beoordeling meer transparant zal maken. Daarnaast borgt de stevige kennisbasis in het programma en de landelijke Overall Toets (OAT), waar AC in vergelijking met andere opleidingen hoog op scoort,

het juiste kennisniveau van de studenten. Het auditpanel komt op basis van de resultaten van de nieuwe afstudeeropdrachten tot het oordeel 'voldoende'.

Algemene conclusie:

Op grond van 'de duidelijk uitgewerkte en actuele eindkwalificaties', 'het contact met het beroepenveld', 'de praktijkgerichtheid en de bovenmodale studielast in het programma', 'de positieve scores op de Nationale Studenten Enquête en de OAT', 'het deskundige, gedreven en betrokken docententeam' en 'de aangebrachte verbeteringen in de afstudeerfase' beoordeelt het auditpanel de kwaliteit van het onderwijs als voldoende.

Om boven dat niveau uit te stijgen, dat het auditpanel op termijn mogelijk acht, dient de opleiding wel de verbeteringen ten aanzien van 'het nader uitwerken van een onderscheidende profilering', 'de vervlechting van internationalisering en praktijkgericht onderzoek in het programma', 'de verdere verlaging van de werkdruk', 'de verbetering van het studiesucces' door te zetten en te monitoren. De eerste resultaten waren tijdens de audit al zichtbaar. De opleiding dient er bovendien op toe te blijven zien dat alle afstudeeropdrachten van studenten die vanaf nu afstuderen, voldoen aan het hbo-bachelorniveau.

Den Haag, 19 december 2013

Drs. W.G. van Raaijen,
voorzitter

I.M. Gies Broesterhuizen,
secretaris

3. INLEIDING

Toezicht op en beoordeling van de opleiding AC

De hbo-bacheloropleiding Accountancy (AC), die Hanzehogeschool Groningen (HG) aanbiedt, wenst haar in 2008 door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) verleende accreditatie verlengd te zien met wederom een periode van zes jaar – de accreditatiecyclus in het Nederlands hoger onderwijs.

De Accountancyopleidingen in Nederland staan ook onder toezicht van de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding (CEA). Doordat de CEA controle houdt op de naleving van de eindtermen van de bacheloropleidingen Accountancy, is zij o.a. in staat te bepalen of de post-bacheloropleidingen en professionele masters op grond van de Wet op het accountantsberoep een 'aanwijzing' kunnen verkrijgen. Door toetsing van de CEA-eindtermen tijdens de beperkte of uitgebreide opleidingsbeoordeling kan de CEA gebruik maken van de uitkomsten van de NVAO-Accreditatie en ontstaat een vermindering van de accreditatielast voor de Accountancyopleidingen.

Het voorliggende beoordelingsrapport is de resultante van een zogeheten 'Beperkte Opleidingsbeoordeling', die op 24 september 2013 is uitgevoerd door een auditpanel van onafhankelijke deskundigen aan de hand van het NVAO-⁹ en het CEA-beoordelingskader¹⁰. Dit rapport behandelt achtereenvolgens de bevindingen, overwegingen en conclusies van het auditpanel op drie kwaliteitsstandaarden, te weten de 'beoogde eindkwalificaties', 'onderwijsleeromgeving' en 'toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties'. Het auditpanel beoordeelde uitsluitend de voltijdvariant van de opleiding AC. De deeltijd- en duale variant zijn in afbouw en behoorden daarom niet tot de scope van deze audit¹¹.

In opdracht van de HG en in overleg met de opleiding is het auditpanel (zie bijlage VI voor een toelichting) door Hobéon samengesteld en goedgekeurd door de NVAO.

Positionering van de opleiding AC binnen de hogeschool

De HG is één van de grote hogescholen in Nederland en biedt onderdak aan ruim 26.000 studenten, 2.700 medewerkers en ruim 70 bachelor- en 16 masteropleidingen. Als University of Applied Sciences wil de HG vanuit een Europees perspectief op hoger onderwijs de belangrijkste partner van de bedrijven en instellingen in Noord-Nederland zijn bij het opleiden van professionals en het ontwikkelen van toepasbare praktijkgerichte kennis.

Het Instituut voor Financieel Economisch Management (Instituut FEM) is een van de 17 Schools binnen de HG. Het instituut biedt naast AC de hbo-bacheloropleidingen Bedrijfseconomie (BE), Financial Services Management (FSM) en Fiscaal Recht & Economie (FRE) aan.

Karakteristiek van de opleiding AC

De hbo-bacheloropleiding AC verzorgt de HG sinds 1991 op de leslocatie in Groningen. De voltijdopleiding telde per 1 oktober 2012 406 studenten. Samen met de opleidingen BE, FRE en FSM biedt AC een gezamenlijke propedeuse aan, maar de hoofdfase is geheel Accountancy-specifiek. De opleiding leidt op tot beginnende financiële professionals die in staat zijn om alle voorkomende administratieve werkzaamheden voor de niet controleplichtige onderneming te verrichten, de ondernemer (na het opdoen van de vereiste praktijkervaring) te adviseren en te begeleiden bij de groei van de onderneming en hierbij voor te bereiden op het controleplichtig worden van de onderneming (samenstelpraktijk). Daarnaast kunnen afgestudeerden onder

⁹ Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Beperkte of Uitgebreide opleidingsbeoordeling, Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie d.d. 22-11-2011

¹⁰ Commissie Eindtermen Accountancy-beoordelingscriteria hbo-accountantsopleidingen d.d. 24-01-2011

¹¹ De deeltijd- en de duale variant zijn in afbouw (zie Basisgegevens). De opleiding verwacht dat de varianten (ruim) voor deze formele einddata zijn afgebouwd.

begeleiding van een gekwalificeerd accountant een bijdrage leveren aan wettelijke controle in overeenstemming met de vigerende wet- en regelgeving (controlepraktijk). Hierbij kunnen zij zich zelfstandig als financieel dienstverlener vestigen of in dienst treden bij een administratie- of accountantskantoor. Vaak combineren afgestudeerden hun baan met een vervolgstudie in het post-hbo tot Accountant Administratieconsulent (AA) of aan de universiteit tot Registeraccountant (RA)¹².

Sinds 2007 participeerde het instituut FEM binnen het kenniscentrum 'Ondernemerschap' met het lectoraat 'FEM in het Middenbedrijf'. Per september 2012 is dit het lectoraat 'Duurzaam Financieel Management'. De belangrijkste doelstelling van het lectoraat is het ontwikkelen van nieuwe kennis met betrekking tot (het toepassen van) duurzaam financieel management in het middenbedrijf van Noord-Nederland om daarmee zowel bestaande als nieuwe ondernemers te ondersteunen in hun ondernemerschap (en bij de inrichting van hun bedrijfsprocessen). Er zijn tien FEM-docenten waaronder twee AC-docenten betrokken bij het lectoraat. Vanaf 2013-2014 rolt het lectoraat samen met een aantal AC-docenten het thema 'Duurzame Accountancy' uit.

Ontwikkelingen na vorige accreditatie van de opleiding AC

In april 2007 vond de vorige visitatie van AC plaats. De opleiding is toen positief beoordeeld. In december 2008 besloot de NVAO dit oordeel over te nemen en accreditatie te verlenen aan de opleiding. Sindsdien zijn de aandachtspunten die het toenmalige panel naar voren bracht, door de opleiding aantoonbaar opgepakt en er zijn verbeteringen op deze en andere punten doorgevoerd (zie Tabel 1 – Verbeteringen audit).

Aandachtspunten en Verbeteringen
De <u>samenstelling van de Werkveldadviescommissie (WAC)</u> wordt in 2013 met de nieuwe teamleiders binnen Instituut FEM geëvalueerd. Vanaf september 2013 geldt voor WAC-leden een beperkte zittingsduur.
<u>Alumnibeleid</u> is binnen de HG een belangrijk onderwerp. Er wordt gewerkt aan een CRM-systeem, waarbij Instituut FEM graag wil aansluiten om zo een beter zicht op de alumni te krijgen. De opleidingen binnen FEM maken met enige regelmaat gebruik van alumni, bijvoorbeeld voor gastcolleges, als stagebegeleider of als WAC-lid.
Voor de <u>studieloopbaanbegeleiding</u> (SLB) is binnen het instituut een visiedocument opgesteld. Op HG-niveau is afgesproken om het aantal credits voor SLB van 10 EC naar 5 EC terug te brengen. Dit besluit is in de curricula binnen Instituut FEM doorgevoerd.
Binnen de HG en het instituut FEM is het onderwerp <u>rendementen</u> een belangrijk aandachtspunt. In het prestatiecontract van de HG met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zijn afspraken gemaakt over streefwaardes voor rendementen. Het Instituut FEM voert jaarlijks een analyse uit op rendementcijfers en baseert daarop activiteiten voor het volgende jaar.
<u>Werkdruk</u> en taakbelasting bij docenten zijn een terugkerend punt van aandacht. In het schooljaarplan 2013-2014 is een activiteit 'Implementeren van werkdrukverlagende maatregelen' opgenomen.
Het onderwerp ' <u>Toetsing en beoordeling</u> ' staat al jaren hoog op de agenda van de HG en het instituut FEM. De Toetscommissie bewaakt, gemandateerd door de Examencommissie, de kwaliteit van toetsing. De leeruitkomsten en de toetsmatrijzen binnen de opleidingen zorgen voor uniforme aanpak van toetsontwikkeling en -uitvoering door docenten.
Het <u>afstudeeronderzoek en de beoordeling</u> daarvan zijn grondig geëvalueerd en hebben geleid tot nieuwe afstudeerhandleidingen en beoordelingsformulieren. Bij de afstudeeropdrachten worden aangescherpte eisen gesteld aan de gehanteerde onderzoeksmethodiek.

Tabel 1 – Doorgevoerde verbeteringen na vorige audit

¹² Een AA-accountant houdt zich bezig met de administratie en het opstellen, beoordelen en/of controleren van een jaarrekening (samenstelpraktijk). Hij is een adviseur (op financieel-economisch en fiscaal gebied) en werkt voor het midden- en kleinbedrijf. Een RA-accountant houdt zich echter vooral bezig met controlewerkzaamheden en financiële verslaglegging van financiële feiten (controlepraktijk). RA-accountants moeten een universitaire opleiding volgen. Ondanks de verschillen in werkgebied hebben AA- en RA-accountants dezelfde bevoegdheden. Zij mogen een controleverklaring afgeven. Beiden zijn lid van het de NBA; de nieuwe fusieorganisatie van de NOvAA (voorheen beroepsvereniging AA's) en het NIVRA (voorheen beroepsvereniging RA's).

Toekomstige ontwikkelingen van het instituut FEM en van de opleiding AC

Het afgelopen jaar heeft in het teken gestaan van herijking van het beleid van het instituut FEM en dus ook van de opleiding AC. Dit heeft geresulteerd in vernieuwingen op het gebied van internationalisering, het taalbeleid en het afstuderen. Voor de ontwikkeling naar een professionele organisatie zijn een nieuwe onderwijs- en onderzoeksvisie in het voorjaar 2013 afgerond. Belangrijke aspecten daarin zijn 'samenwerkend leren en co-creatie', 'vervlochten van onderwijs en onderzoek', 'internationale oriëntatie', 'cultuur van excellentie' en 'borging van kwaliteit'. De medewerkers van het Instituut FEM hebben het afgelopen jaar veer- en werkkraft laten zien. De periode tot 2015 staat in het teken van de verdere verbetering van de kwaliteit in alle facetten van het instituut. Het instituut wil hooggekwalificeerde, beginnende beroepsprofessionals blijven afleveren binnen een internationaal beroepenveld waarin financieel-economisch management centraal staat.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie betreft geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Toelichting CEA:

- De eindkwalificaties zien in belangrijke mate toe op het vervullen van de functie van extern accountant.
- De eindkwalificaties nemen de relevante gedrags- en beroepsregels die voor accountants gelden als uitgangspunt zoals vastgesteld bij verordening uit hoofde van de WAA en WRA.
- De eindkwalificaties omvatten minimaal de eindtermen op het beschreven niveau en met de genormeerde studiebelasting, zoals vastgesteld door de CEA, voor zover deze in de bachelor opleiding aan bod dienen te komen, conform afspraken gemaakt binnen AC-scholenoverleg respectievelijk VAAC.

Bevindingen

Inhoud van de eindkwalificaties

De nieuwe standaard Bachelor of Business Administration (BBA) van juni 2011, die op alle hbo-bacheloropleidingen in het economische cluster van toepassing is, was voor het Accountancy-scholenoverleg de aanleiding om in juni 2012 het landelijk beroeps- en opleidingsprofiel dat is afgeleid van de beroepsprofielen van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) uit 2009 te herzien. Het nieuwe landelijke profiel vormt, zo stelt het auditpanel vast, de basis voor de beoogde eindkwalificaties van de hbo-bacheloropleiding Accountancy (AC) van de Hanzehogeschool Groningen (HG). De vier opleidingsspecifieke en de twee generieke beroepscompetenties worden na enkele jaren relevante praktijkervaring in de volle breedte door afgestudeerden van de opleiding beheerst (zie Tabel 2 en Bijlage II – Eindkwalificaties). Bij al deze competenties dient de student de beroepshouding ofwel de zes houdingsaspecten in acht te nemen, zoals dat is vereist door de relevante gedrags- en beroepsregels voor accountants. AC leidt thans op tot de graad Bachelor of Business Administration. Daarmee sluit de opleiding aan bij de actuele eisen die het vakgebied stelt aan de inhoud van de opleiding.

Competenties AC HG		Omschrijving
Opleidings-specifiek	1. Aanspreekpunt zijn voor cliënten in het kader van de administratieve dienstverlening	De bachelor accountancy is in staat om op administratief gebied als aanspreekpunt voor cliënten te fungeren, om in samenspraak met de cliënt de administratie te voeren en een jaarrekening samen te stellen en te beoordelen.
	2. Behartigen fiscale belangen cliënt	De bachelor accountancy is in staat om fiscale belangen van een cliënt te behartigen.
	3. Bijdragen aan de uitvoering algemene controle jaarrekening	De bachelor accountancy is in staat om als lid van een controleteam (onder eindverantwoordelijkheid van een accountant) een bijdrage te leveren aan het uitvoeren van de controle van een jaarrekening.
	4. Adviesbehoeften onderkennen, signaleren en vervullen	De bachelor accountancy is in staat om in contacten met cliënten eenvoudige adviesbehoeften te onderkennen, te signaleren en te vervullen.
Generiek	5. Adequaat functioneren binnen accountantskantoor	De bachelor accountancy is in staat om binnen de professionele organisatie van een accountantskantoor adequaat te functioneren.
	6. Zichzelf voortdurend ontwikkelen als	De bachelor accountancy is in staat om zichzelf als beroepsbeoefenaar voortdurend te ontwikkelen.

	beroepsbeoefenaar
Houdings-aspecten	Integriteit, objectiviteit, geheimhouding, deskundigheid en zorgvuldigheid, professioneel gedrag en onafhankelijkheid

Tabel 2 – Eindkwalificaties AC HG

Accenten

Het beroeps- en opleidingsprofiel van de hbo-accountancyopleidingen is gebonden aan stevige eisen vanuit de beroepsorganisatie en aan wettelijke kaders (vb. de CEA-eindtermen). Ze leggen een groot beslag op de bewegingsruimte van de opleiding om de eindkwalificaties en de inhoud van het programma een eigen inkleuring te geven. Toch legt AC haar eigen accenten (zie Tabel 3 – Uitwerking profiel).

Accenten	Uitwerking
Communicatieve (management) vaardigheden	Signalen vanuit het werkveld laten zien, dat het belangrijk is voor de afgestudeerde bachelor accountant om te beschikken over goede communicatieve (management)vaardigheden. Inlevingsvermogen, klantgerichtheid, maar ook een professioneel kritische houding ten opzichte van de klant zijn onontbeerlijke kwaliteiten in de beroepsuitoefening. Instituut FEM wil met zijn taalbeleid bijdragen aan de ontwikkeling van de taalvaardigheid van studenten. Studenten moeten zich ontwikkelen tot professionals die beschikken over goede mondelinge en schriftelijke communicatieve vaardigheden in zowel het Nederlands als het Engels. Instituut FEM is momenteel bezig haar visie op de vereiste communicatieve vaardigheden te specificeren naar de opleiding AC.
Praktijkgerichtheid	De AC-opleiding besteedt veel aandacht aan de praktijkgerichtheid van de opleiding door bij diverse studieonderdelen beroepsbeoefenaren te betrekken. Dit wordt versterkt door het samenwerken met en stimuleren van de actieve studievereniging Check.
Duurzaam Financieel Management	De opleiding sluit zich aan bij het FEM-lectoraatsthema 'Duurzaam Financieel Management'. In 2012-2013 heeft het lectoraat zijn invulling serieus opgepakt en de eerste stappen gezet in de verbinding van dit thema met het AC-onderwijs zoals bij het onderdeel 'Ethiek' (zie Standaard 2). Vanaf 2013-2014 wordt het thema 'De Duurzame Accountantspraktijk' verder uitgerold. Het lectoraat gaat evidence based research doen naar de uitwerking van de maatregelen die de Autoriteit Financiële Markten in 2013 heeft voorgesteld om de kwaliteit binnen accountantsorganisaties te verbeteren.
Aansluiting bij HG-thema's c.q. de Groningse kleur	De HG-strategische thema's 'Energie' en 'Healthy Ageing' met de twee benaderingen 'Excellentie' en 'Ondernemerschap' krijgen vooralsnog geen uitwerking in de eindkwalificaties van de opleiding. In de studie jaren 2012-2013 en 2013-2014 werkt Instituut FEM aan de invulling van deze thema's in het curriculum (zie Standaard 2).

Tabel 3 – Profiel en kenmerken HG AC

De kenmerken 'Communicatieve vaardigheden' en 'Praktijkgerichtheid' staan bij AC mede op aangeven van haar werkveldadviescommissie hoog in het vaandel. Ook in de ogen van het auditpanel zijn het belangrijke competenties. Niettemin maken ze standaard onderdeel uit van elke opleiding Accountancy. Adequate communicatieve vaardigheden en praktijkervaring zijn voor (accountants)kantoren vereiste competenties om als (assistent)accountant aan de slag te gaan. Deze accenten lijken daarom (vooralsnog) geen onderscheidend karakter te hebben ten opzichte van de andere Accountancy-opleidingen in Nederland. Echter biedt het lectoraatsthema 'Duurzaam Financieel Management' een uitstekend uitgangspunt om het subthema 'De Duurzame Accountantspraktijk' verder uit te kristalliseren, toe te spitsen op het vakgebied en in de praktijk te brengen tot een wezenlijk onderscheidende profilering (zie H6 – Aanbevelingen). Een eerste stap heeft de opleiding al gezet, zo stelt het auditpanel op basis van de gesprekken vast.

In de Kritische Reflectie beschrijft de opleiding dat zowel de profilering op 'Duurzaam Financieel Management' als de Groningse kleur (zie bovenstaande tabel) aanleiding zijn om in de komende periode bepaalde eindkwalificaties specifiek uit te werken. Het auditpanel raadt de opleiding aan om in haar eindkwalificaties vooral te focussen en invulling te geven aan 'Duurzaam Financieel Management' en in de onderwijsleeromgeving, naast dit thema en de

kenmerken 'Communicatieve vaardigheden' en 'Praktijkgerichtheid', de Groningse kleur een plaats te geven.

Internationale oriëntatie

Het landelijke opleidingsprofiel stelt dat een hbo-bacheloropleiding Accountancy zich primair richt op de nationale markt en de daarop van toepassing zijnde nationale wet- en regelgeving. Deze nationale wet- en regelgeving is voor een belangrijk deel afgestemd op internationale standaarden zoals International Financial Reporting Standards (IFRS) en de standaarden opgesteld door International Federation of Accountants (IFAC) en Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Alle Nederlandse accountants dus ook de afgestudeerden van AC moeten dus internationale standaarden met name in de controlepraktijk kunnen toepassen. In de samenstelpraktijk krijgt de accountant steeds vaker te maken met klanten waarvan bijvoorbeeld het moederbedrijf in het buitenland is gevestigd. De vervolgopleiding tot registeraccountant maakt daarnaast uitsluitend gebruik van Engelstalige literatuur. Beheersing van de Engelse taal (spreek- en schrijfvaardigheid) is voor AC-studenten dus belangrijk. De opleiding streeft naar eindniveau B2 voor Engels. AC hanteert daarmee een hoger niveau dan het door het AC-scholenoverleg aanbevolen niveau van minimaal B1. Zij wil zich tevens richten op de aanbeveling uit het AC-scholenoverleg om het Engels toe te spitsen op beroepsgericht Engels, aansluitend bij het taalgebruik in het jaarrapport. Uit het in juni 2013 opgestelde visiedocument maakt het auditpanel op, dat de opleiding een heldere visie op internationalisering heeft. De internationale oriëntatie krijgt bovendien een duidelijke uitwerking in de doelstellingen van de opleiding.

Praktijkgericht onderzoek

Instituut FEM heeft zijn visie op onderzoeksvaardigheden gebaseerd op de BBA-standaard. Op grond van de BBA-kenmerken 'onderzoekend vermogen verwerven' en 'verantwoord handelen' plus de keuze van Instituut FEM voor een duurzame focus op financieel management, luidt de visie op de onderzoekshouding van een pas afgestudeerde als volgt: *'Instituut FEM wil zijn studenten opleiden tot onderzoekende, kritisch-reflectieve professionals, die zich verantwoordelijk voelen om met hun handelen en adviezen een betekenisvolle bijdrage te leveren aan de organisatie waarin ze werken en aan de maatschappij. Dit vereist het kritisch toepassen van geleerde vakkennis en/of het geven van suggesties voor innovatie van producten, diensten en processen.'* Het onderzoekend vermogen van studenten maakt, zo stelt het auditpanel vast, onderdeel uit van de eindkwalificaties van AC. Bovendien sluit de visie van AC aan bij het landelijke profiel: *'Een (assistent)accountant moet beschikken over onderzoekscompetenties die nodig zijn om als professional te kunnen functioneren, competenties die nodig zijn om zelfstandig (bijvoorbeeld oplossingsgericht) onderzoek te kunnen verrichten en competenties die samenhangen met de eigen persoonlijke ontwikkeling als professional.'*

Niveau en Oriëntatie van de eindkwalificaties

De samenhang tussen de eindkwalificaties, de Dublin Descriptoren¹³, de BBA-standaard en de hbo-kwalificaties zijn zichtbaar gemaakt in het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Accountancy. Ook is in het landelijke profiel vastgelegd tot en met welke van de drie beheersingsniveaus de student zich gedurende de opleiding Accountancy per (kern)vakgebied en per standaardkenmerk van de BBA-standaard dient te ontwikkelen. In de OER heeft de opleiding de BBA-standaard in relatie tot de Dublin Descriptoren en de hbo-kwalificaties verder uitgewerkt en geeft de opleiding de relatie weer tussen de BBA-standaard en de opleidingsspecifieke competenties, waarbij ook het beheersingsniveau van de competenties is vastgelegd. AC toont aan dat zij de landelijke eindkwalificaties hanteert en dat zij aansluit bij de algemene, internationaal geaccepteerde beschrijving van de kwalificaties van een hbo-bachelorstudent. De eindkwalificaties zien in belangrijke mate toe op het vervullen van de

¹³ De Dublin Descriptoren zijn indicatoren voor het bachelorniveau, die in Europees verband zijn opgesteld.

functie van extern accountant. De opleiding leidt op tot beginnende financiële professionals die werkzaamheden verrichten in de samenstel- of controlepraktijk bij administratie- of accountantskantoren of als zelfstandige en die daarnaast een vervolgopleiding doen in het post-hbo dan wel aan de universiteit, hetzij tot AA of RA.

In het landelijk beroeps- en opleidingsprofiel zijn de wettelijk verplichte Eindtermen Accountantsopleiding (CEA-eisen) opgenomen van zowel de bacheloropleiding als de post-bacheloropleiding. Ze vormen de basis voor de theoretische opleiding tot accountant. Het auditpanel stelt op basis van verschillende, duidelijk leesbare documenten vast dat AC zowel kwantitatief (meer dan 165 EC) als kwalitatief (per eindtermen het vereiste niveau) aansluit bij de CEA-eindtermen (Bijlage II – Eindkwalificaties).

Validatie en onderhoud van de eindkwalificaties

Door haar netwerk, dat de opleiding structureel en op strategisch en tactisch/operationeel niveau raadpleegt, zorgt AC voor een adequate afstemming van de beoogde eindkwalificaties op de huidige en toekomstige ontwikkelingen in het specifieke vakgebied en het relevante werkveld (zie Tabel 4 – Netwerk AC).

Voorbeelden van contact met het beroepenveld en het vakgebied	
Vakgebied	In het Landelijk Opleidingsoverleg Accountancy komen vertegenwoordigers van alle hbo-opleidingen AC in Nederland regelmatig bij elkaar. Naast het actueel houden van de eindkwalificaties van het gezamenlijk profiel worden in het AC-scholenoverleg de landelijke examens en toekomstige ontwikkelingen (vb. de komende wijzigingen in de wet- en regelgeving rond het accountantsberoep ten aanzien van de MKB-accountant) besproken, met speciale aandacht voor ontwikkelingen vanuit de CEA en de beroepsorganisatie NBA. Met de eigen Post-bachelor Accountant Administratieconsulent en de Accountancy-opleiding van de RuG vindt regelmatig afstemming plaats over de aansluiting tussen het bachelor en het (pre)masterniveau.
Werkveld	AC heeft een eigen werkveldadviescommissie (WAC) bestaande uit vijf leden, die werkzaam zijn bij RUG, Deloitte, Bentacera, de Jong en Laan en Hut & Co. Tijdens de halfjaarlijkse bijeenkomsten worden onder andere de actuele ontwikkelingen in het werkveld besproken, die aanleiding kunnen zijn tot aanscherping van het profiel of het Groningse accent in de opleiding. Daarnaast heeft AC diverse contacten in het werkveld, die input leveren voor het actualiseren van de opleidingscompetenties. Zo bezoeken docenten accountantsorganisaties en andere bedrijven in het kader van stages en afstudeeropdrachten, nemen docenten regelmatig deel aan de docentenkringen die door de branchevereniging van Samenwerkende Registeraccountants en Accountants-administratieconsulenten (SRA) worden georganiseerd en stimuleert de verplichte Permanente Educatie van docenten met een AA- of RA-titel tot nadenken over de eindkwalificaties. Ook ontvangt AC input uit het werkveld via gastdocenten en 'docenteninhouses' bij accountantsorganisaties. De studievereniging Check organiseert bedrijfsbezoeken, lezingen, congressen, symposia en studiereizen. Het Check-magazine en het blad Almanak die de studievereniging uitbrengt, bevatten informatie over activiteiten, over accountantskantoren en over (achtergronden van) het accountantsberoep. Instituut FEM is in 2010 begonnen met het opzetten van een alumninetwerk op LinkedIn. De AC-alumnigroep telt momenteel ca. 200 leden. De opleiding gebruikt de site o.a. voor het zoeken naar gastdocenten. Zij wil het contact met alumni aanhalen en uitbouwen.

Tabel 4 – Netwerk AC

Ondanks het feit dat de opleiding haar eindkwalificaties onderhoudt door en valideert via haar brede netwerk, vindt het auditpanel het noodzakelijk dat de opleiding de samenstelling van de werkveldadviescommissie dient aan te passen, zoals zij dat in het najaar 2013 beoogt, en dat de opleiding de commissie met een aantal leden uitbreidt (bv. met vertegenwoordigers van de grote accountantskantoren of het UMCG). De leden dienen samen een representatieve afspiegeling van het werkveld te vormen.

Weging en Oordeel

Oordeel: Voldoende

De beoogde eindkwalificaties, die een afgestudeerde moet kunnen bereiken als beginnend beroepsbeoefenaar, zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en sluiten aan bij de landelijke eindkwalificaties Accountancy en de standaard Bachelor of Business Administration. Het profiel voldoet aan de wettelijk verplichte eindtermen van de CEA. De opleiding heeft op basis van de visie van Instituut FEM een duidelijk beeld waartoe zij haar studenten opleidt en welke eisen het vakgebied en het werkveld stellen aan een beginnende beroepsbeoefenaar. De doelstellingen rond de internationale oriëntatie en praktijkgericht onderzoek zijn aantoonbaar opgenomen in de eindkwalificaties. Met deze bevindingen voldoet de opleiding naar de mening van het auditpanel ruim aan de basiskwaliteit.

Hoewel het auditpanel tot de conclusie komt dat de opleiding al wel een eerste stap heeft gezet om het thema 'Duurzaam Financieel Management' te verbinden met het onderwijs, is het van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding Accountancy op dit thema een nadere inkleuring en uitwerking behoeven. Het biedt de opleiding bovendien een kans zich te onderscheiden van andere opleidingen Accountancy in Nederland. Daarnaast ziet het auditpanel dat de opleiding via haar brede netwerk voldoende zicht heeft op de ontwikkelingen in het Accountancy-werkveld en dat de eindkwalificaties bovendien actueel zijn. Toch is verbreding van de samenstelling van de werkveldadviescommissie raadzaam. Het auditpanel komt ten aanzien van de beoogde eindkwalificaties voor de opleiding AC tot het oordeel 'voldoende'.

Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting NVAO:

De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Toelichting CEA:

- De opleiding kan aantonen dat met het programma de eindtermen zoals vastgesteld door CEA worden gerealiseerd;
- De opleiding borgt actuele beroepsontwikkelingen in het programma;
- De opleiding draagt zorg voor een docententeam dat naast adequate vakinhoudelijke competenties ook beschikt over voldoende, relevante en recente praktijkervaring en draagt voorts zorg voor het volgen van actuele beroepsontwikkelingen door docenten.
- De opleiding heeft periodiek afstemming over de inhoud van het programma met de accountancy vervolgopleiding(en) binnen de instelling;

Bevindingen

Koppeling eindkwalificaties en programma

De wijziging in het landelijke opleidingsprofiel in juni 2012 was voor de opleiding in het cursusjaar 2012-2013 aanleiding de relatie tussen de opleidingscompetenties (zie standaard 1) en de afzonderlijke studieonderdelen te versterken. In de herziene competentiematrices geeft de opleiding per studieonderdeel aan welke competenties de opleiding op welk niveau toetst. Hierbij zijn de drie niveau-aanduidingen van de BBA-standaard gebruikt. Hiermee borgt AC dat alle competenties op alle niveaus aan bod komen in het programma. De competenties zijn verder per studieonderdeel geconcretiseerd naar leeruitkomsten volgens de taxonomie van Bloom. De beschrijvingen van alle onderwijseenheden zijn op het intranet MijnHanze voor studenten inzichtelijk via de digitale onderwijsplanner DOP. Hierin zijn het moment waarop de onderwijseenheid wordt aangeboden in de studie, de instapvoorwaarden, de globale inhoud, het niveau, de werk- en toetsvormen en de (verplichte) literatuur beschreven. Op de Blackboard courses van de onderwijsblokken geeft AC nadere informatie over de onderwijseenheden. In deze documenten is de koppeling tussen de beoogde eindkwalificaties en de vertaling daarvan in het programma voor het auditpanel zichtbaar.

Vormgeving programma

Met ingang van september 2013 hanteert instituut FEM acht inhoudelijke leerlijnen¹⁴, die binnen de curricula van alle economische opleidingen thans zorgen voor een explicietere horizontale en verticale samenhang tussen de onderdelen. Elke leerlijn heeft nu een hogeschooldocent (HSD) die met zijn expertisegroep verantwoordelijk is voor de samenhang en de actualiteit binnen de leerlijn. Deze HSD'ers vormen samen met de teamleiders vanaf september 2013 de curriculumcommissie van het instituut. De teamleiders borgen in elke opleiding de aansluiting bij de beoogde eindkwalificaties.

Het AC-curriculum dat zich kenmerkt door een sterk concentrische opbouw, volgt in grote lijn de opbouw zoals die voor alle vier de FEM-opleidingen geldt. Het propedeutische jaar dat

¹⁴ De acht leerlijnen bestaan uit zes specifieke (Strategisch Management, Financial accounting, Bestuurlijke Informatievoorziening, Fiscaal & Juridisch, Financiering & Beleggen, Financiële dienstverlening) en twee generieke leerlijnen (communicatie en onderzoeksvaardigheden).

hetzelfde is voor alle voltijdopleidingen binnen Instituut FEM is oriënterend, inleidend en selecterend van karakter. De propedeusestudenten hebben al wel een keus gemaakt voor specifieke opleidingen en de klassenindeling is hierop gebaseerd. In het vierde blok zijn drie EC vrijgemaakt voor opleidings specifiek onderwijs, zodat de AC-studenten een eerste indruk krijgen van de bijbehorende beroepspraktijk. Tot het tweede jaar kunnen de studenten probleemloos switchen. Momenteel wordt de discussie gevoerd om tot grotere onderwijseenheden te komen in de propedeuse. De studie jaren 2, 3 en 4 zijn volledig AC-specifiek. De integratie van de vakken komt tot stand in mooie projecten. AC biedt geen minor of vrije keuzeonderdelen aan. De opleiding AC bereidt de studenten in een verplichte specialisatie 'De accountant, een specialisme' aan het begin van het vierde studiejaar voor op de landelijke Overall Toets (zie Standaard 3 - OAT). Onderstaande tabel geeft de hoofdlijnen van het AC-voltijdcurriculum van 2013-2014 weer (zie tevens Bijlage III – Schematisch Programmaoverzicht).

Jaar	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
1	De adviseur	De onderzoeker	De internationale ondernemer	De specialist
2	De interne organisatie	De organisatie en haar omgeving	De controlerende accountant: de voorbereiding	De controlerende accountant: uitvoering en afronding
3	Financieren en financiële markten	De jaarrekening	Stage	
4	De accountant: Een specialisme		Afstuderen	

Tabel 5 – Schematisch overzicht programma Accountancy

De opleiding biedt gedurende alle studie jaren een stevige theoretische basis aan studenten aan. De theoretische leeruitkomsten zijn de wettelijk voorgeschreven CEA-eindtermen. In diverse schema's toont de opleiding, zoals ook bij standaard 1 benoemd, voor ieder relevant studieonderdeel nauwkeurig aan, welke CEA-eindtermen voor hoeveel EC's en op welk CEA-niveau aan bod komen (Bijlage II – Eindkwalificaties). Het AC-programma realiseert dus de CEA-eindtermen.

Inhoud programma

Vanaf het studiejaar 2011-2012 is het propedeuseprogramma bijgesteld vanwege een aantal wensen en nieuwe eisen ten aanzien van het onderwijs. Zo kwam er aandacht voor onderzoeksvaardigheden en internationalisering, en wilde AC de reeds aangeboden vaardigheden rapporteren en communicatieve managementvaardigheden een stevigere plek geven. Ook pakte de opleiding de geconstateerde versnippering enerzijds en overlap tussen vakken anderzijds aan. In het studiejaar 2012-2013 heeft het nieuwe programma gedraaid.

In de Nationale Studenten Enquête (NSE) van 2013 zijn AC-studenten met een score van 3,9 op een vijfpuntschaal tevreden over de inhoud van de opleiding en het item 'Studie Algemeen'. De items 'niveau van de opleiding', 'inhoudelijke kwaliteit van het studiemateriaal' en 'de mate waarin de inhoud van de opleiding stimulerend is' waardeerden de studenten respectievelijk met een 4,0, een 3,7 en een 3,5. AC-Groningen behoort landelijk tot de top vijf in de NSE, maar streeft ernaar om weer in de top drie te komen.

Actualiteit

Het accountantsberoep is onderhevig aan algemene maatschappelijke (vb. de toename van ICT-gebruik; een geautomatiseerd systeem van continue controle in plaats van een traditionele accountantscontrole of automatische gegevensinvoer in plaats van boeken) en aan beroepsspecifieke ontwikkelingen (vb. de scheiding tussen controle en adviespraktijk, kritische maatschappelijke blik op de rol van de accountant). De assistent-accountant wordt meer een regisseur van digitale informatiestromen, terwijl de accountant meer als sparringpartner fungeert van de ondernemer. De opleiding toont met deze voorbeelden aan dat zij voldoende zicht heeft op de belangrijkste ontwikkelingen in het vakgebied. AC past het programma daar ook op aan. Studenten leren bijvoorbeeld om te gaan met ICT-toepassingen (vb. een

rapportgenerator en een Enterprise Resource Planning -systeem). Met ingang van 2013-2014 werken zij in projectvorm ook met de ICT-elementen 'Standard Business Reporting/eXtensible Business Reporting Language' (SBR/XBRL) en 'Computer-assisted audit techniques' (CAATS). Ook overweegt AC om het softwareprogramma 'Caseware Samenstel Manager' in te zetten en een virtuele accountancy-leeromgeving te ontwikkelen. Studenten geven in de gesprekken tijdens de audit aan dat de opleiding IT-auditing op een hoger niveau kan aanbieden. Het apart aanbieden van dit vak in 2013-2014 biedt AC daartoe de kans. Een ander voorbeeld is de OAT-cursus in het vierde studiejaar waarin uitgebreid aandacht is voor de houding en integriteit van de accountant. Het auditpanel stelt op basis van deze voorbeelden vast dat de opleiding actuele beroepsontwikkelingen borgt in het programma.

Praktijkgerichtheid

Het auditpanel beschouwt de praktijkgerichtheid van het curriculum als een sterk punt. Naast de stage en de afstudeeropdracht zijn ook in de andere onderwijsblokken praktischelementen verweven (zie Tabel 6 – Voorbeelden praktijkgerichtheid). Docenten gebruiken hun (huidige) praktijkervaring in projecten en voorbeelden alsmede bij casuïstiek tijdens de lessen. Daarnaast zet de opleiding AC bij verschillende onderdelen professionals uit het werkveld in of organiseert zij bedrijfsbezoeken.

Voorbeelden praktijkgerichtheid
<ul style="list-style-type: none"> • Bij het opleidings specifieke onderdeel 'RA/AA-files' in het eerste studiejaar verzorgen ambassadeurs van de NBA twee werkcolleges over een controleopdracht en een MKB-opdracht. • In het tweede studiejaar schakelt AC gastdocenten in voor colleges over o.a. ethische dilemma's en IT-audit. • Voor de ontwikkeling van de beroepscompetenties 4, 5 en 6 komen in vrijwel alle onderwijsblokken projecten voor. In de tweedejaars projecten 'De controlerende accountant: de voorbereiding' en 'De controlerende accountant: uitvoering en afronding' doorlopen de studenten bijvoorbeeld aan de hand van een uitgebreide casus in de functie van assistent-accountant in een semester de hele cyclus van een jaarrekeningcontrole. • Tijdens het onderdeel 'De Uitdaging' werken studententeams aan een bedrijfsopdracht, die is ingebracht door accountantsorganisatie 'De Jong & Laan'. De studenten bezoeken het bedrijf en krijgen gelegenheid om zowel de directeur als de accountant te interviewen. • De opleiding betreft in het vierde studiejaar professionals uit de praktijk als rollenspelers en feedbackgevers bij het oefenen van beroepsvaardigheden (vb. adviesgesprekken).

Tabel 6 – Voorbeelden praktijkgerichtheid in het programma

In de NSE van 2013 waarden studenten 'de praktijkgerichtheid van de opleiding' met een 3,4 en 'het contact met de beroepspraktijk' met een 3,2.

Accenten

Het accent 'Praktijkgerichtheid' dat AC wil leggen, krijgt een goede uitwerking in het programma (zie vorige paragraaf). Daarnaast past de opleiding de komende jaren het accent op 'Communicatieve vaardigheden' aan op basis van het nieuwe taalbeleid, verbreedt zij de aandacht voor het lectoraatsthema 'Duurzaam Financieel Management' naar meerdere studieonderdelen en brengt zij een Groningse kleur aan in het programma (zie Tabel 7 – Uitwerking profiel in het programma).

Thema	Uitwerking
Communicatieve (management) Vaardigheden	Het taalprogramma bestaat uit studieonderdelen waar Bedrijfscommunicatie, Nederlands en Engels centraal staan. In ieder studiejaar van de AC-opleiding komen bijvoorbeeld gesprekstrainingen voor, vaak gekoppeld aan een project. Het vierde jaar start met een uitgebreide werkweek 'Communicatieve Vaardigheden'. In het studiejaar 2013-2014 herzielt AC de leerlijn 'Bedrijfscommunicatie/Nederlands', waarbij het gewenste eindniveau zoals aangegeven in het visiedocument Taalbeleid leidend is.
Duurzaam Financieel Management	Het lectoraatsthema komt bij AC vooralsnog alleen aan bod bij het onderdeel 'Ethiek'. In deze module staan fundamentele beginselen van beroepsethiek voor accountants centraal. Zo komen studenten bij een aantal tuchtzaken zelfstandig tot een oordeel over het handelen van de betreffende accountant. Verder moeten ze een boekhoudschandaal analyseren aan de hand van de fraudedriehoek en in een presentatie aantonen, dat ze zich bewust zijn van de verschillende (ethische) kaders

	die ethisch handelen binnen een organisatie en van de controlerende accountant borgen. Daarnaast komt bij 'Ethiek' een professioneel kritische instelling (onderdeel Verordening Gedragscode) aan de orde aan de hand van artikelen uit 'De Accountant' en een film van de NBA.
Aansluiting bij HG-thema's	In de studie jaren 2012-2013 en 2013-2014 werkt Instituut FEM aan de invulling van deze Groningse kleur in het curriculum (zie Standaard 1): - 'Energie' en 'Healthy Ageing' zullen in een aantal onderwijseenheden de context vormen waarin competentieontwikkeling wordt aangeboden. Ook wordt ernaar gestreefd om via afstudeeropdrachten invulling te geven aan deze thema's. - Instituut FEM biedt aan excellente studenten de mogelijkheid om deel te nemen aan twee honours talentroutes, nl. het honours talentprogramma en een individueel honourstraject. In 2011-2012 zijn drie FEM-studenten begonnen met het honours talentprogramma, in 2012-2013 waren dat er zes en voor 2013-2014 zijn negen kandidaten geselecteerd.

Tabel 7 – Uitwerking profiel in het programma

Internationalisering

In het eerste en het derde studiejaar staan het onderdeel 'Engels' en daarnaast het blok 'De internationale ondernemer' op het programma, waardoor studenten in staat zijn om een Engelstalige stage te lopen en/of een Engelstalig afstudeerverslag te schrijven. In 2012-2013 liepen zestien AC-studenten stage in het buitenland (vb. op de Nederlandse Antillen, in Suriname, in Kaapstad en op Mauritius). Verder bevat het programma in bepaalde vakken internationale componenten. De Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NV COS) die AC-studenten bijvoorbeeld bestuderen bij het vakgebied 'Leer van de Accountantscontrole' (LAC), zijn gestoeld op internationale controlestandaarden uitgevaardigd door het IFAC. De HSD'ers hebben voor 2013-2014 de opdracht de internationale aspecten in hun leerlijn te verstevigen (vb. het voorschrijven van Engelstalige artikelen en literatuur). Internationalisering krijgt daarmee meer structureel en geïntegreerd aandacht in het programma, dat het auditpanel een goede en in het kader van de realisatie van de beoogde doelstellingen een wenselijke ontwikkeling vindt (zie H6 – Aanbevelingen).

Praktijkgericht onderzoek

In 2012-2013 is door de projectgroep onderzoeksvaardigheden onder leiding van de lector 'Duurzaam Financieel Management' een visie op de leerlijn onderzoeksvaardigheden ontwikkeld (zie standaard 1). In datzelfde jaar is AC vanaf het eerste studiejaar gestart met het uitrollen van de leerlijn onderzoeksvaardigheden in het curriculum, die de eerder aanwezige losse elementen op het gebied van praktijkgericht onderzoek met elkaar verbond. De leerlijn gaat in op het ontwikkelen van een onderzoekende houding en het uitvoeren van kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Op deze wijze bereidt AC haar studenten voor op hun afstudeeropdracht. Als een van de acht geformeerde leerlijnen rolt AC de onderzoekslijn in 2013-2014 verder uit. De aandacht voor onderzoeksmethodiek bij afstudeeronderzoeken zal zich in 2013-2014 verder uitkristalliseren. De workshops 'Onderzoeksvaardigheden' die de eerste lichter afstudeerders vanaf februari 2013 in vier dagdelen als noodoplossing volgden, voor het feit dat zij nog niet geheel waren voorbereid op 'het nieuwe afstuderen', blijven gehandhaafd en worden aangescherpt. Het auditpanel is van mening dat wanneer de opleiding deze plannen doorzet, zij praktijkgericht onderzoek op een adequate wijze integreert in het programma. Ook verwacht het auditpanel dat de opleiding door de uitvoering van de plannen van het lectoraat de verbinding tussen onderwijs en onderzoek de komende jaren versterkt (zie H6 – Aanbevelingen).

Studiesucces

De opleiding AC voldoet op dit moment niet aan haar streefwaarden ten aanzien van het studiesucces (vb. streefwaarde bachelorrendement: 51% in 2014-2015). Zo laten de rendementen een wisselend beeld zien¹⁵ en blijven ze onder de HG-rendementsgemiddelden. Daarom heeft het instituut in 2012-2013 na een uitgebreide rendementsanalyse en in aansluiting bij het 'HG-project Rendementen' (vb. goede voorlichting, verminderen van

¹⁵ Zie ook hoofdstuk Basisgegevens.

'switchers', begeleiding naar een andere opleiding, volgen en begeleiden van studenten en studenten in de laatste fase van de opleiding binden) concrete maatregelen ingezet ter verbetering van het studiesucces (zie Tabel 8 – Maatregelen Studiesucces).

Maatregelen Studiesucces

- Het instituut zorgt voor goede voorlichting voor potentiële studenten onder andere via de website, open dagen, scholenbezoek, rol decanen, speciale bijeenkomsten voor mbo'ers en havisten en 'meeloopdagen'. Voor mbo-studenten biedt AC ter ondersteuning zomercursussen wiskunde en economie aan.
- Er vindt in de propedeuse een goede oriëntatie op opleiding en beroep plaats. De opleiding verzorgt bovendien startvaardigheden Nederlands, Engels en rekenen om studenten op het juiste niveau te brengen.
- Met ingang van het studiejaar 2012-2013 geldt HG-breed een BSA-norm (Bindend Studie Advies) van 48 ec's (voorheen 40 ec's). Daarnaast zijn er in de hoofdphase van de opleidingen doorstroomcriteria ingebouwd (o.a. voor de stage, de voorbereiding op de OAT en het afstuderen).
- Voor een aantal studieonderdelen geldt een plusregeling, om studenten te stimuleren tijdig te beginnen met het doornemen van (tentamen-)stof en het maken van opdrachten. Het meedoen aan de regeling kan een ophoging van het tentamencijfer van maximaal 0,5 punt opleveren.
- Bij AC is een begeleider aangesteld voor de begeleiding van 'staartstudenten'; dit zijn studenten die langer dan vijf jaar bij de opleiding staan ingeschreven. Deze groep vereist een speciale begeleiding, die vooral gericht is op motivatie, binding met de opleiding en hulp bij het plannen van de studie.

Tabel 8 – Maatregelen ter verbetering van het studiesucces

Bovenstaande maatregelen hebben nog niet tot de gewenste verbetering in het studiesucces geleid. In het voorjaar 2013 heeft het instituut daarom zijn visie op studieloopbaanbegeleiding (SLB) geherformuleerd met als uitgangspunt 'studiesucces ondersteunende SLB'. De SLB-docent helpt de student zijn eigen PDCA-cirkel te doorlopen. De cyclus start met het schrijven van een persoonlijk ontwikkelingsplan dat vervolgens resulteert in een actueel digitaal portfolio en in een studieovereenkomst tussen de student en Instituut FEM. Daarnaast beoogt de opleiding het organiseren van flitscolleges, bijlessen bij struikelvakken en een uitgebreidere tentameninzage. AC werkt in 2013-2014 bovendien aan het verhogen van het aantal contacturen in jaar 1 en 2 tot minimaal 16 en maximaal 18 contacturen per week. De komende periode verdient het inzichtelijk maken van de verbeterde studieresultaten en het monitoren van de effectiviteit van verbetermaatregelen aandacht, zo vindt het auditpanel (zie H6 – Aanbevelingen).

Studielast en studeerbaarheid

De studielast voor AC is 60 EC per jaar, dat overeenkomt met 40 uren per week. Volgens de NSE van 2013 zijn AC-studenten redelijk tevreden over hun studielast (3,6), scoort de 'haalbaarheid van deadlines' met een 3,6 redelijk en geven AC-studenten aan de hoeveelheid contacttijd goed te vinden. Tijdens de audit geven studenten aan dat zij gemiddeld 30-35 uren per week bezig zijn met hun studie. Ondanks het feit dat zij de studielast als pittig ervaren, vinden zij het programma studeerbaar. De studenten moeten hun huiswerk wel plannen en bijhouden, anders bestaat de kans op studie-achterstand. Het auditpanel waardeert de stevige studielast in positieve zin.

Aansluiting Post-bachelor

De teamleider van AC is verantwoordelijk voor de uitvoering en organisatie van zowel de bachelor opleiding Accountancy als de Post-bachelor Accountant Administratieconsulent (AA). Hierdoor wordt een optimale aansluiting bewerkstelligd tussen beide programma's. Er vindt periodiek afstemming plaats tussen de coördinator Post-bachelor AA en de teamleider AC. Daarnaast worden inhoudelijke zaken en zaken betreffende deficiënties en vrijstellingen besproken met de betrokken docenten. Belangrijkste onderwerpen die de afgelopen twee jaren bijvoorbeeld zijn besproken, zijn 'de opname van de vakken Belastingrecht en Strategisch Management MKB in het bachelorprogramma' en 'de herijking van de leerlijnen'.

Personeel

De opleiding beschikt over het algemeen over een kundig, gedreven en betrokken docententeam, zo vindt het auditpanel. AC-studenten beoordelen in de NSE 2013 de items 'docenten algemeen' (3,5), 'inhoudelijke deskundigheid' (3,8) en 'de kennis van docenten over de beroepspraktijk' (3,9) met ruim voldoende tot goed. Uit de kritische reflectie en uit de c.v.'s blijkt dat de docenten bovendien goed gekwalificeerd zijn voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma. Het AC-team bestaat uit 21 docenten, waarvan 14 een vaste aanstelling hebben en 7 een tijdelijke. Circa 30 professionals uit de beroepspraktijk verzorgen daarnaast incidenteel gastlessen, zijn betrokken bij andere onderwijsactiviteiten of worden als freelance docent ingezet. 86% van de docenten heeft een mastergraad en 0% een Phd. Bovendien hebben 7 docenten een RA-titel, 1 een AA-titel en 1 een RC-titel. 14 docenten hebben didactische ervaring en 4 docenten hebben een Pedagogisch-Didactische Bevoegdheid (PDB). Met de docenten die nog niet over een PDB beschikken, zijn afspraken gemaakt in de P&O-cyclus om deze te halen. De opleiding streeft er naar dat eind 2015 (vrijwel) alle docenten over een mastergraad beschikken. De opleiding dient nog een kleine stap te zetten om haar ambitie te verwezenlijken.

Ondanks deze positieve bevindingen vindt het auditpanel het aantal docenten dat (recente) praktijkervaring heeft relatief laag. Van de 21 docenten zijn er 8 werkzaam geweest als accountant, van wie vier recentelijk. Desondanks hebben docenten (vb. via stagebegeleiding en bedrijfsbezoeken) veelvuldig contact met de beroepspraktijk en houden zij, zoals in het Meerjarenpersoneelsplan staat beschreven en wordt uitgevoerd, hun deskundigheid op peil. Naast instituuts- en hogeschoolbrede deskundigheidsbevordering (vb. teamoverleggen, instituutsbijeenkomsten en studiedagen) hebben docenten ruime mogelijkheden tot individueel scholing en ontwikkeling (zie tevens Tabel 9 – Voorbeelden). Het auditteam vindt dat de opleiding door haar netwerk (zie Standaard 1) en de inzet van gastdocenten de actuele ontwikkelingen in de opleiding (zie eerdere paragraaf) alsmede de recente praktijkervaring van docenten op een alternatieve wijze borgt, waardoor zij (weliswaar indirect) aansluit bij de CEA-eisen.

Deskundigheidsbevordering

Voorbeelden van deskundigheidsbevordering in 2012-2013:

- In 2012-2013 zijn zeven studiedagen besteed aan de inhoudelijke deskundigheidsbevordering. Voorbeelden van onderwerpen die aan bod zijn geweest, zijn afstudeerniveau, toetsing, wet- en regelgeving, visie op onderwijs en onderzoek.
- In april 2013 organiseerde Windesheim een Master Class Data-analyse, Process Mining and Continuous Auditing waaraan AC-docenten hebben deelgenomen.
- In 2012-2013 is door circa 30 FEM-docenten de cursus Onderzoeksvaardigheden gevolgd.
- In 2012-2013 zijn intervisiesessies gehouden binnen het instituut en met gerelateerde opleidingen van andere hogescholen over het proces van afstuderen, de wijze van beoordeling en de beoordelingscriteria. MT en docenten zijn hierover enthousiast en willen dit graag in 2013-2014 voortzetten. Op deze manier toetsen docenten hun manier van beoordelen aan die van collega's, wat leidt tot betere en objectievere beoordelingen.
- Specifiek binnen de AC-opleiding geldt dat de accountants deelnemen aan diverse cursussen in het kader van hun permanente educatie. Alle accountants hebben in 2012 – 2013 de cursus 'Beroepsethiek voor accountants in business' gevolgd en twee accountants de cursus 'Professioneel Kritische Instelling'.

Voor 2013-2014 staan vier studiedagen in de planning. Ook volgen vanaf dat studiejaar jaarlijks vijf docenten een verdiepende opleiding voor onderzoeksvaardigheden, nemen jaarlijks zes docenten deel aan een stage in het werkveld (1-2 weken) en wordt aandacht besteed aan vaardigheden toetsontwikkeling en -beoordeling. Binnen de HG wordt van docenten verwacht dat zij naast hun Pedagogisch-Didactische Bevoegdheid ook de basiskwaliteit examinatoren kunnen aantonen. Hiervoor wordt vanaf 2013-2014 scholing aangeboden aan docenten om deze basis- en of seniorkwaliteit te behalen. Na 2013-2014 hebben alle docenten een basisscholing onderzoeksvaardigheden gevolgd.

Tabel 9 – Voorbeelden deskundigheidsbevordering

Op het gebied van personeel en organisatie is binnen het Instituut FEM veel gebeurd. Aanleiding was de toenemende ontevredenheid van medewerkers, die onder andere tot uiting kwam in de resultaten van de tevredenheidsonderzoeken (MTO) van 2011 en 2012. De docenten ervoeren, als gevolg van de snelle groei in het aantal studenten en mede door het aantrekken van nieuwe docenten, een verhoogde werkdruk. Het lukte het toenmalige

management niet om de opleiding vanuit het basisniveau naar een volgende fase te brengen. Het managementteam is grotendeels vervangen en het personeelsbeleid is bijgesteld. Mede door de aanname van nieuwe docenten is er een betere balans tussen het aantal freelancers en docenten met een dienstverband ontstaan. In overleg met docenten zijn diverse personeelsaspecten aangepakt (vb. aanpassing HRM-cyclus, aandacht voor personeelsplanning en huisvesting) en begint een professionele kwaliteitscultuur vorm te krijgen (kortere lijnen, afspraken nakomen, verantwoording nemen en elkaar aanspreken). De resultaten van het MTO 2013 laten een forse verbetering van de tevredenheid van medewerkers zien. Zo is de tevredenheid over 'de gang van zaken binnen het instituut' gestegen van 4,3 naar 6,5 en over 'de gang van zaken binnen het opleidingsteam' gestegen van 5,5 naar 6,9 (op een 'tienpuntsschaal'). AC-docenten scoren binnen FEM met een 7,3 het hoogst qua gemiddelde tevredenheid. Door de maatregelen is de werkdruk niettemin verder toegenomen van 57% van de FEM-medewerkers dat in 2012 de werkdruk onacceptabel hoog vond naar 71% in 2013. Het managementteam heeft reeds maatregelen genomen om de werkdruk te verlagen o.a. door in de inzetverdeling expliciet ruimte te creëren voor vergaderingen en deskundigheidsbevordering en extra facilitering voor de coaching van nieuwe docenten. Het auditpanel is er van overtuigd dat deze maatregelen het komende jaar leiden tot vermindering van de werkdruk. De docenten die het auditpanel tijdens de audit sprak, gaven dit immers aan. Het auditpanel steunt de opleiding niettemin in haar plan om de verlaging van de werkdruk in 2013-2014 opnieuw een speerpunt te laten zijn (zie H6 – Aanbevelingen).

Voorzieningen

Het Instituut FEM en de opleiding AC zijn ondergebracht in de Van Olsttoren op het Zernikecomplex. Het instituut heeft voor het onderwijs de beschikking over verschillende lokalen in de toren en in de aangrenzende gebouwen. Studenten gebruiken WIFI en inplugpunten voor eigen notebooks of loggen in op het netwerk via desktop- en raadpleeg-PC's. Belangrijke mededelingen en relevante informatie en documenten zijn voor studenten beschikbaar via het intranet MijnHanze en Blackboard. Studenten hebben via het systeem Progress inzicht in hun studievoortgang. Vanaf september 2013 voert het Instituut stapsgewijs het stage- en afstudeerfolgsysteem On Stage in. Ook hebben AC-studenten via de mediatheek toegang tot verschillende opleidings specifieke databanken zoals Academic Search Premier, Kluwer Navigator (onderdeel Vakstudie-serie), Lexis Nexis Academic en Science Direct Wiley Online Journals. De opleiding is bovendien geabonneerd op het Financieel Dagblad, het Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie (MAB) en het maandblad Accountant.

In de NSE uit 2012 leidde de sterke groei van de studentenaantallen tot minder tevredenheid in het algemene voorzieningenniveau in vergelijking met de resultaten in de NSE uit 2011. Ondanks dat AC nog steeds boven het HG-gemiddelde en landelijk gezien voldoende scoorde, voerde de opleiding aan de hand van de notitie 'Verbeterplan Evaluatie NSE 2012' verschillende verbetermaatregelen door. Zo zijn de roosters en de informatievoorziening op MijnHanze/Blackboard verbeterd, zijn studenten meer betrokken bij de evaluatie van het onderwijs en beperkt AC de inzet van het aantal invliegdocenten. De resultaten in de NSE uit 2013 laten zien dat studenten alle studiefaciliteiten minstens met een voldoende beoordelen. Door de toename van het aantal studenten en docenten is ook de huisvesting (te) krap geworden (o.a. het aantal werkplekken), zo geven studenten en docenten tijdens de audit aan. De komende jaren vinden daarom verschillende verhuisbewegingen plaats binnen de HG om te zorgen dat de instituten voldoende ruimte krijgen. Het auditpanel is van mening dat de opleiding adequate verbetermaatregelen heeft ingezet. Bovendien verwacht het auditpanel dat de studenttevredenheid over het algemene voorzieningenniveau door de verhuizing verder zal stijgen.

Weging en Oordeel

Oordeel: Voldoende

De degelijke inhoud en vormgeving van het programma stellen AC-studenten in staat om de landelijk vastgestelde opleidingscompetenties, BBA-competenties en generieke hbo-kwalificaties te verwerven en zo het hbo-eindniveau te bereiken. De inhoud van het programma wordt sterk bepaald door de CEA-eindtermen. De sterk concentrische opbouw van en de indeling in leerlijnen in het programma zorgen voor voldoende samenhang. De HSD'ers borgen met hun expertisegroepen thans de actualiteit en de samenhang in het programma, zoals de CEA dat vereist. Vooral de praktijkgerichtheid van het programma en de bovenmodale studielast waardeert het auditpanel in positieve zin. Daarnaast is het auditpanel van mening dat de opleiding beschikt over een deskundig en goed gekwalificeerd docententeam (86% beschikt over een mastergraad). De opleidingsspecifieke voorzieningen die toegang bieden tot de benodigde vakliteratuur, tijdschrift- en krantenartikelen, zijn naar de opvatting van het auditpanel toereikend voor de realisatie van het programma. De onderwijsleeromgeving voldoet op deze punten zeker aan de basiskwaliteit.

De onderwijsleeromgeving heeft het afgelopen jaar een behoorlijke transitie doorgemaakt. Het auditpanel heeft bewondering voor de veranderkracht en de veranderbereidheid van het management en het docententeam. Zo zijn de eerste stappen tot integratie van de thema's internationale oriëntatie en het praktijkgericht onderzoek in het programma reeds gezet. Wanneer de opleiding haar plannen doorzet, verwacht het auditpanel dat het programma volledig aansluit op het nieuwe beleid dat onlangs is geformuleerd. Daarnaast is de docenttevredenheid het afgelopen jaar door structuur- en cultuurinterventies gestegen. Niettemin hebben de maatregelen geleid tot een forse werkdruk. Het monitoren van de nieuwe werkdrukverlagende maatregelen is het komende jaar belangrijk. Wanneer de opleiding ook de plannen en de al ingezette verbetermaatregelen (vb. studierempels, herziene studieloopbaanbegeleiding en acties voor langstudeerders) doorzet en monitort, is het auditpanel ervan overtuigd dat deze verbeteringen in het studiesucces teweeg brengen. Op grond van deze afwegingen komt het auditpanel voor Standaard 2 tot het oordeel 'voldoende'.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeeropdrachten en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Toelichting CEA:

- De toetsen sluiten aantoonbaar aan op de eindtermen en er wordt expliciet aandacht geschonken aan reikwijdte, actualiteit en spreiding in de inhoud van toetsen;
- Bij de onder verantwoordelijkheid van de hogescholen gehouden landelijke examens beoordeelt en evalueert de opleiding de resultaten t.o.v. de andere vergelijkbare accountancyopleidingen (in het kader van benchmarking).

Bevindingen

Toetssysteem

Het instituutsbrede toetssysteem heeft een ontwikkelingsgerichte (vb. inzicht in de voortgang van het leerproces en de verworven competenties) en een kwaliteitsborgende functie. Het toetsbeleid heeft tevens de volgende uitgangspunten: De kwaliteit van de toetsing is zodanig dat controle op verworven eindkwalificaties mogelijk is, toetsen zijn valide en betrouwbaar (vb. altijd een individueel beoordelingsmoment bij groepswork, inzet plagiaatscan), de wijze van toetsen is congruent met de inhoud en werkvorm van het onderwijs en toetsing is transparant (vb. studenten weten wanneer zij op welke wijze getoetst worden en kennen de beoordelingscriteria daarvoor). De FEM-brede regels voor het maken en beoordelen van toetsen zijn afgeleid van deze eisen en zijn vertaald naar een checklist met criteria waarmee docenten (en Toetscommissie) de toetsen controleren. Er wordt aandacht geschonken aan reikwijdte, actualiteit en spreiding in de inhoud van toetsen. Wanneer AC invliegdocenten als examinator bij toetsen en beoordeling inzet, moeten zij evenals de docenten in vast of tijdelijk dienstverband aan dezelfde deskundigheidseisen voldoen. Na elke toetsperiode krijgen studenten tijdens een inzagemoment feedback op de toets (inkijkmodel, nakijkmodel en/of mondelinge toelichting). De NSE-resultaten in de NSE uit 2013 laten zien, dat AC-studenten zeer tevreden zijn over de toetsing. Landelijk staat de AC-opleiding op de eerste plaats wat dit item betreft. Studenten bevestigen tijdens de audit dat de inhoud van de toetsing aansluit bij de inhoud van de lessen.

Tussen 2009 en 2012 is het toetsbeleid van instituut FEM verder geconcretiseerd. Zo is de rol van de Examencommissie en de Toetscommissie aangescherpt, zijn er toetsverantwoordelijken per studieonderdeel aangewezen en is het vierogenprincipe bij het maken van toetsen geborgd. In het studiejaar 2012-2013 zijn aan de hand van de competentiematrixen voor elk studieonderdeel leeruitkomsten en toetsmatrixen opgesteld, die garanderen dat alle competenties op alle niveaus worden getoetst. Mede vanwege de CEA-eisen krijgen de studenten in de opleiding AC een gedegen theoretische basis in een groot aantal theorievakken, die met een schriftelijk tentamen of in een enkel geval met inleveropdrachten worden afgesloten. De toetsen sluiten aantoonbaar aan op de CEA-eindtermen. In cursusjaar 2013-2014 herijken de HSD'ers de toetsing binnen de leerlijnen. Digitaal toetsen pakt AC in 2013-2014 op.

Examencommissie

De FEM-Examencommissie (Excie) is verantwoordelijk voor een goede borging van de kwaliteit van toetsing en toetsen; zij streeft ernaar om in goede samenwerking met de dean en de Toetscommissie (Tcie) een kwaliteitscultuur rondom toetsing te creëren en toetsen adequaat te controleren. De Excie bestaat uit vier leden die elk een FEM-opleiding vertegenwoordigen. Het

auditpanel heeft vastgesteld dat de commissie de examinatoren binnen het instituut benoemt. De Tcie, bestaande uit vijf docenten vanuit het instituut en een medewerker van Stafbureau Onderwijs & Onderzoek, is gemandateerd door de Excie om de kwaliteit van toetsen te beoordelen. De commissie brengt jaarlijks een verslag uit over haar werkzaamheden, bevindingen en adviezen aan de Excie en de dean.

Het afgelopen jaar vond structureel overleg plaats tussen de dean en deze commissies om te zorgen voor een goede borging en uitvoering van het toetsbeleid. In 2012-2013 heeft de Tcie o.a. onderzocht of een aantal toetsen voldoet aan de vastgestelde eisen. Hoewel de Excie door middel van verschillende mechanismen de kwaliteit van het afstuderen indirect borgt (vb. bijstelling afstudeerhandleiding, instellen toetsingscommissie, aanwijzing examinatoren en externe validering door de leden van de werkveldadviescommissie en andere hogescholen) is het auditpanel van mening dat zij ook zelf een eigenstandig oordeel dient te hebben over de kwaliteit van de afstudeeropdrachten. Dit is een taak die de commissie delegeert aan de (toets- en de) toetsingscommissie. De Excie had hier tijdens de audit niet volledig zicht op.

Afstudeerfase

Het auditpanel heeft vastgesteld dat de opleiding recent noodzakelijke verbeteringen heeft doorgevoerd in de afstudeerfase. AC heeft altijd veel waarde gehecht aan de praktijkgerichtheid van afstudeeropdrachten, die uitmonden in een bruikbaar adviesrapport voor de afstudeerorganisatie. Studenten leveren een bijdrage aan de verandering van een bestaande praktijksituatie bij een bedrijf. Sinds de invoering van de BBA-competenties is het belang van onderbouwde onderzoeksrapporten met een goede verantwoording van het theoretisch kader en de gebruikte onderzoeksmethodiek echter toegenomen. Vanaf januari 2013 zijn binnen Instituut FEM de afstudeerprocessen van de vier opleidingen geharmoniseerd en bevatten de afstudeerhandleidingen aangescherpte beoordelingscriteria. Studenten mogen vanaf februari 2013 niet meer in duo's afstuderen.

Een toetsingscommissie beoordeelt sinds 2012-2013 vooraf of de voorlopige onderzoeksplannen van studenten aan de gestelde criteria voldoen. Tijdens de afstudeerperiode bezoekt de docentbegeleider een of twee keer het afstudeerbedrijf. Twee examinatoren (de docentbegeleider en een tweede docent) beoordelen de afstudeeropdracht c.q. het adviesrapport, de presentatie, de verantwoording en het reflectieverslag. De praktijkbegeleider, die minimaal een hbo-opleidingsniveau heeft, is geen beoordelaar maar geeft een advies over kwaliteit en niveau van het afstudeeronderzoek aan de examinatoren.

In januari 2013 vond bij de opleiding AC een bijeenkomst plaats met andere afstudeerbegeleiders uit Zwolle (Windesheim), Leeuwarden (NHL), Alkmaar (Inholland). De HG wil in het kader van de externe borging en validering van het eindniveau in de afstudeerfase met Hogeschool Windesheim in Zwolle en de Noordelijke Hogeschool in Leeuwarden samenwerken. Het auditpanel steunt deze ontwikkeling.

Oordeel gerealiseerde niveau

Instituut FEM leidt studenten op tot bekwame beginnende beroepsbeoefenaren. Behalve de opleidingscompetentie 'het adequaat functioneren binnen een accountantskantoor', die AC op niveau 3 toetst tijdens de stage in jaar 3, beoordeelt AC het gerealiseerde hbo-bachelorniveau van de opleidingscompetenties in het vierde studiejaar tijdens de OAT of tijdens de afstudeeropdracht. Wanneer deze competenties zijn behaald, is ook voldaan aan de BBA-standaardkenmerken.

Toetsen

Het auditpanel heeft verschillende toetsen uit verschillende jaren bekeken van o.a. de vakken Bestuurlijke Informatievoorziening, Leer van de Accountantscontrole 3, Management Control, Financiering 2, EV Overall toets en landelijk examen OAT. De steekproef van tentamens en projecttoetsing gaf een positief beeld. Het inhoudelijke niveau van de toetsen is adequaat. Bij

alle toetsen waren toetsmatrijzen aanwezig. De toetsmatrijzen, die het auditpanel inzag, voldoen.

Landelijke toetsing

De opleiding beoordeelt en evalueert, zoals de CEA dat vereist, de resultaten van de landelijke OAT-toets, die alle Accountancy-studenten maken. Uit het gepubliceerde overzicht van slagingspercentages van alle deelnemende scholen in Nederland over de jaren 2009-2012 valt af te lezen dat AC cumulatief gezien tot de hogere regionen behoort qua hoogte van slagingspercentages. Van de 17 Accountancyopleidingen die zijn aangesloten bij het AC-scholenoverleg behaalde AC-Groningen in juni 2013 met een slagingspercentage van 60% de 7^e plaats (zie Tabel 10 – Benchmark Landelijke OAT).

Benchmark OAT	HG		Gemiddelden landelijk	
	Geslaagd met bonus	Geslaagd zonder bonus	Geslaagd met bonus	Geslaagd zonder bonus
	Totaal	Totaal	Totaal	Totaal
Januari 2012	68%	49%	51%	36%
Juni 2012	76%	57%	48%	38%
Januari 2013	60%	42%	46%	35%
Juni 2013	60%	33%	51%	44%

Tabel 10 – Benchmark Landelijke OAT

De OAT dient met een voldoende afgesloten te worden voor het behalen van het hbo-bachelor AC-diploma. Studenten die na een poging voor de OAT een cijfer tussen 4,5 en 5,5 hebben behaald en dit compenseren met het cijfer voor de schooltentamens voor de drie kernvakken, kunnen afstuderen met een zogenaamd ACA-diploma. Dit diploma geeft geen toegang tot de vervolgotrajecten tot AA of RA. Zo'n drie studenten verlaten AC per jaar met een dergelijk diploma. De OAT stijgt door de integratie van de AC-kernvakken boven het hbo-bachelorniveau uit, zo geeft de CEA aan. Studenten die niet slagen voor de OAT, krijgen gedurende vier jaar een stevige kennisbasis in het programma¹⁶. Op voorstel van het bestuur van het AC-scholenoverleg vervalt per 1 september 2014 de ACA-regeling.

Afstudeeropdrachten

Voorafgaand aan de audit heeft het auditpanel een volledige lijst van afgestudeerden van de laatste twee voltooide studiejaren ontvangen. Uit deze lijst heeft het aselect en gestratificeerd 15 afstudeeropdrachten geselecteerd. Het auditpanel kwam tot de conclusie dat het een scheiding moest maken in zijn bevindingen over de afstudeeropdrachten van studenten die vóór en van studenten die na februari 2013 startten met afstuderen (hierna: afstudeeropdrachten voor en na februari 2013). De opleiding bereidde haar studenten namelijk vanaf dat moment (zie Standaard 2) pas echt voor op de aangescherpte eisen ten aanzien van de methodologische diepgang in de afstudeeropdrachten. Het auditpanel oordeelde dat van de 9 afstudeeropdrachten 'vóór februari 2013' 3 afstudeeropdrachten voldoende, 3 afstudeeropdrachten net voldoende en 3 afstudeeropdrachten onder de maat waren. Er zat dus een discrepantie in het niveau van afstuderen tussen studenten. Alle 6 de afstudeeropdrachten 'na februari 2013' beoordeelde het auditpanel met voldoende. Hieruit concludeert het auditpanel dat het niveau van de afstudeeropdrachten 'na februari 2013' beduidend hoger ligt dan het niveau van de eerder beoordeelde afstudeeropdrachten. Tevens is de onderzoekscomponent sterker aanwezig, is er meer aandacht voor theorie en de afstudeeropdrachten bevatten een duidelijkere structuur. Om deze conclusie beter te onderbouwen heeft het auditpanel na de audit ook de twee andere afstudeeropdrachten 'na februari 2013' beoordeeld¹⁷. Het auditpanel vond een afstudeerproduct voldoende en een net

¹⁶ Bij AC wordt 176 EC besteed aan de CEA-Eindtermen (minimale eis in de bachelor is 165 EC).

¹⁷ Het was voor het auditpanel niet mogelijk om haar steekproef met 10 afstudeeropdrachten uit te breiden zoals de 'Richtlijn NVAO beoordeling afstudeeropdrachten door panels tijdens het visitatieproces voor accreditatie d.d. 26 oktober 2012' dat vereist. Het auditpanel besloot daarom aan het einde van de

voldoende. De kwaliteit van deze afstudeeropdrachten bevestigde de stijgende lijn in het afstudeerniveau. Toch vindt het auditpanel dat het gerealiseerd niveau verder omhoog kan en moet (vb. het scherper formuleren van hoofd- en deelvragen, het gebruik van relevante en de toepassing van literatuur en het verbeteren van taalniveau). Daarnaast kan de toetsingcommissie de complexiteit van alle opdrachten bij de start van de afstudeerfase beter borgen en kan de opleiding de totstandkoming van het oordeel nog transparanter maken (zie H6 – Aanbevelingen). Het auditpanel verwacht dat de opleiding dit het komende studiejaar zal realiseren door de verbetermaatregelen die de opleiding vanaf het studiejaar 2012-2013 heeft ingezet (o.a. onderzoekslijn vanaf het eerste studiejaar, beoordeling van het onderzoeksvoorstel, herziene beoordelingscriteria en -formulieren, intervisiesessies begeleiders en beoordelaars, uitbreiding van het aantal begeleidingsuren en voorwaardelijke eisen aan het juiste taalgebruik).

Werkveld

De evaluatieresultaten van de stage in 2011-2012 laten een overwegend positief beeld zien. De bedrijfsbegeleiders zijn voor het merendeel tevreden. Op de vraag, welke kennis ze hebben gemist bij de stagiair, worden o.a. kennis van externe verslaggeving, Excel, Nederlands (grammatica en spelling) en boekhoudkundige softwareskills genoemd. Stagiairs zijn veelal tevreden over de stage. Als gemiste kennis tijdens de stage geven zij o.a. aan: Excel, boekhoudkundige softwareskills en jaarrekeningkennis. Hun opmerkingen wijzen dus in dezelfde richting als die van de bedrijfsbegeleiders. AC heeft haar programma op deze punten aangepast. Dat de stagekantoren telkens terugkomen met een nieuwe vraag naar AC-stagiaires, duidt erop dat ze tevreden zijn over de kwaliteit van de studenten. Tijdens de audit geven de vertegenwoordigers van de werkgevers aan dat het kennisniveau en de (kritische) houding van studenten het afgelopen jaar zijn verbeterd.

De praktijkbegeleiders van het afstuderen zijn voor het merendeel positief. 16% van de respondenten geeft zelfs aan dat het onderzoek meer heeft opgeleverd dan verwacht. Het hebben van een eigen mening en een kritische houding, waartoe AC haar studenten opleidt, vinden de leden van de werkveldadviescommissie zeer belangrijk. Het merendeel van de studenten stroomt, zo geeft de opleiding tijdens de audit aan, via een pre-master door naar een universitaire studie tot RA. De alumni die het auditpanel tijdens de audit sprak, gaven aan dat hun vooropleiding goed aansloot bij hun vervolgopleiding op het hbo of de universiteit.

Weging en Oordeel

Oordeel: Voldoende

Het systeem van toetsing sluit aan bij het onderwijsconcept van de leerlijnen, bij de opleidingscompetenties en bij de leeruitkomsten. De toetsvormen en de wijze van beoordeling zijn in de digitale onderwijsplanner DOP beschreven en daardoor voor de studenten inzichtelijk. De opleiding heeft door de aanscherpingen in het toetssysteem een duidelijke stap voorwaarts gezet. Zij beschikt over een voldoende systeem van toetsing, dat zij het komende jaar door de herijking van de leerlijnen verder gaat professionaliseren. Het auditpanel vindt dit een goede ontwikkeling.

De Excie dient zich verder te transformeren naar haar nieuwe pro-actieve en kwaliteitsborgende rol. Dat de commissie nog niet volledig leek toe te komen aan een eigenstandig oordeel over datgene wat zij heeft gedelegeerd aan de (toets- en) toetsingscommissie (vb. ten aanzien van de borging van het afstuderen) betreft een verbeterpunt. Het is naar de opvatting van het auditpanel minder van invloed op haar oordeel. De Excie zorgde namelijk door het aanbrengen van mechanismen op een andere wijze voor kwaliteitsborging.

auditdag om alle nog niet bekeken afstudeeropdrachten ` na februari 2013' op te vragen en (aanvullende) te bekijken.

Hoewel het auditpanel van mening is dat de opleiding - in vergelijking met andere hbo-bacheloropleidingen - vrij laat was met het inzetten van verbetermaatregelen, is gebleken dat de eerste resultaten van de ingezette verbeteringen in het afstudeerproces duidelijk zichtbaar waren bij studenten die 'na februari 2013' zijn gestart met afstuderen. In tegenstelling tot kwaliteit van de afstudeeropdrachten van studenten die 'vóór februari 2013' gestart zijn, is het auditpanel van mening dat de 'nieuwe afstudeeropdrachten' het hbo-bachelorniveau hebben waar het werkveld om vraagt.

Op basis van de voor studenten inzichtelijke toetsing en beoordeling, de borging van het kennisniveau door het stevig gevulde programma met de CEA-eindtermen en (de hoge score op) de landelijke OAT-toets en de stijgende lijn in het eindniveau van de studenten komt het auditpanel tot het oordeel voldoende. AC heeft aantoonbare verbeteringen aangebracht in het afstudeerproces. Ondanks dat de aandacht voor de verdere verbetering van de afstudeeropdrachten van belang blijft, bieden de verbetermaatregelen het auditpanel voldoende vertrouwen dat de opleiding het gerealiseerde niveau van de studenten verder kan, maar ook zal verbeteren. Het gaat er vanuit dat de opleiding blijft borgen dat alle studenten die vanaf nu de opleiding met een diploma verlaten, een afstudeeropdracht schrijven op hbo-bachelorniveau.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het auditpanel trof in september 2013 het Instituut FEM van Hanzehogeschool Groningen met een opleiding Accountancy in transitie aan. Een daling in de medewerkerstevredenheid in het studiejaar 2011-2012 was voor de opleiding aanleiding om enkele noodzakelijke verbeteringen door te voeren en tevens de kans om de opleiding vanuit het basisniveau met een nieuw management te ontwikkelen naar een volgende fase. Voor de ontwikkeling naar een professionele organisatie zijn een nieuwe onderwijs- en onderzoeksvisie in het voorjaar 2013 afgerond. De periode tot 2015 staat in het teken van de verdere verbetering van de kwaliteit in alle facetten van het instituut.

Het auditpanel (h)erkent de volgende sterke punten van de opleiding: De beoogde eindkwalificaties zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie duidelijk geconcretiseerd, het contact met het beroepenveld, de praktijkgerichtheid, de bovenmodale studielast, de positieve scores op de NSE en de OAT en het deskundige, gedreven en betrokken docententeam. Daarnaast heeft het waardering voor de veranderkracht en de veranderbereidheid van het management en het docententeam, die het afgelopen jaar geresulteerd hebben in een sterker samenhangend curriculum, een verbetering van de docenttevredenheid en een verhoogde lat bij het afstuderen. Op basis van deze positieve punten komt het auditpanel voor de opleiding tot de overall eindkwalificatie 'voldoende'.

Het instituut wil hooggekwalificeerde, beginnende beroepsprofessionals blijven afleveren binnen een internationaal beroepenveld waarin financieel-economisch management centraal staat. Om deze doelstelling te bereiken dient de opleiding naar de mening van het auditpanel nog een aantal stappen te zetten. De opleiding kan de profilering op het thema 'Duurzaam Financieel Management' nader toespitsen op en een plaats geven in de opleiding Accountancy. Daarnaast moeten de verbeteringen in de onderwijsleeromgeving, die met name het afgelopen jaar zijn ingezet, zich nog uitkristalliseren. Het auditpanel noemt daarbij de sterkere vervlechting van de thema's 'internationalisering' en 'praktijkgericht onderzoek', de verbetering van het studiesucces en de verdere verlaging van de werkdruk van docenten. De eerste resultaten waren tijdens de audit al zichtbaar. Tenslotte dient de opleiding er op toe te zien dat alle afstudeeropdrachten van studenten die vanaf nu afstuderen, blijven voldoen aan het hbo-bachelorniveau. Wanneer de opleiding zich doorontwikkelt, bestaat de kans dat zij op termijn wellicht over de volle breedte boven het basisniveau uitstijgt en weer een plaats in de top 3 inneemt in de NSE.

6. AANBEVELINGEN

Onderscheidend profiel

Het lectoraatsthema 'Duurzaam Financieel Management' biedt de opleiding een uitstekend uitgangspunt om het subthema 'De Duurzame Accountantspraktijk' in samenwerking met het lectoraat en het regionale beroepenveld verder uit te kristalliseren, toe te spitsen op het vakgebied en in de praktijk te brengen tot een wezenlijk onderscheidende profilering. Te denken valt aan de volgende onderwerpen: continuous auditing/monitoring, de betekenis van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) voor de boekhouding van een bedrijf, de rol van de accountant in MVO, welke instrumenten heeft een MVO-accountant ter beschikking, het gebruik van ICT in de uitvoering van opdrachten, XBRL en de professioneel-kritische houding van accountants. De opleiding mag in de beschrijving van haar profilering naar de mening van het auditpanel in de directe toekomst minder bescheiden opereren. Het opstellen van een document met de beschrijving van alle eindkwalificaties inclusief de uitwerking van het eigen profiel, kan de opleiding wellicht helpen. Het auditpanel raadt de opleiding tevens aan om in haar eindkwalificaties vooral te focussen en invulling te geven aan 'Duurzaam Financieel Management' en in de onderwijsleeromgeving naast dit thema en de kenmerken 'Communicatieve vaardigheden' en 'Praktijkgerichtheid', de Groningse kleur nader uit te werken.

Ook verwacht het auditpanel dat de opleiding door de realisatie van de plannen van het lectoraat de verbinding tussen 'onderwijs en onderzoek' de komende jaren versterkt. De eerste stap heeft het lectoraat al gezet door het vak 'Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen' aan te bieden aan studenten. De opleiding en het lectoraat hebben daarnaast de wens om de thema's van afstudeeronderzoeken te verbinden met het lectoraatsthema. Via afstudeeropdrachten en projecten kunnen AC-studenten bijvoorbeeld in aanraking komen met duurzaamheidsbegrippen als Integrated Reporting en Principles for Responsible Investment.

Doorontwikkeling van de onderwijsleeromgeving

Hoewel de eerste resultaten tijdens de audit al zichtbaar waren, dienen de verbeteringen in de onderwijsleeromgeving, die met name het afgelopen jaar zijn ingezet, zich nog uit te kristalliseren:

- Sterkere integratie c.q. vervlechting van de thema's 'internationalisering' en 'praktijkgericht onderzoek' in het curriculum zoals beoogd in de eindkwalificaties. Het auditpanel raadt de opleiding aan haar plannen door te zetten.
- De uitval in de hoofdfase is ondanks de adequate verbetermaatregelen (vb. het aanbrengen van de studiedrempels en de herijking van de studieloopbaanbegeleiding) nog te hoog. Het auditpanel vindt het belangrijk dat de opleiding sterker inzet op de monitoring van de effectiviteit van de verbetermaatregelen ten aanzien van het studiesucces en de aantoonbaarheid van de verbeterde studieresultaten.
- De docenttevredenheid is het afgelopen jaar gestegen. Echter, de werkdruk blijft binnen het Instituut FEM een punt van aandacht. Het auditpanel verwacht dat nieuwe, adequate maatregelen (vb. in de inzetverdeling expliciet ruimte te creëren voor vergaderingen en deskundigheidsbevordering) leiden tot vermindering van de werkdruk. Het auditpanel steunt de opleiding in haar plan om de werkdruk in 2013-2014 opnieuw speerpunt te laten zijn.

Gerealiseerd niveau

De afstudeeropdrachten van 'na februari 2013' laten een stijgende lijn in het afstudeerniveau zien. Toch vindt het auditpanel dat het gerealiseerd niveau verder omhoog kan en moet (vb. het scherper formuleren van hoofd- en deelvragen, het gebruik van relevante en de toepassing van literatuur, de benadering vanuit een bredere context c.q. helicopterview, het verbeteren van taalniveau en het beperken van de omvang/het aanbrengen van focus). Daarnaast kan de toetsingscommissie aan het begin van de afstudeerfase beter bewaken of de organisatie - waar de afstudeeropdracht wordt uitgevoerd - voldoende complex is, zodat alle studenten voldoende

diepgang in hun afstudeeropdracht aanbrengen. Tevens kan de opleiding de totstandkoming van het oordeel nog transparanter maken. De verbetermaatregelen die de opleiding vanaf het studiejaar 2012-2013 inzette, zullen daar verder aan bijdragen: o.a. de vervlechting van praktijkgericht onderzoek in gehele curriculum naast de afstudeerworkshops, beoordeling van het onderzoeksvoorstel, herziene beoordelingscriteria en -formulieren, trainingen en intervisiesessies begeleiders en beoordelaars, uitbreiding van het aantal begeleidingsuren van 18 naar 23 en voorwaardelijke eisen aan het juiste taalgebruik.

Dat de opleiding de intervisiebijeenkomsten voor de afstudeeropdrachten (en onderzoeksvoorstellen) continueert en 'inbedt' in het proces van afstuderen, vindt het auditpanel een goed voornemen. Studenten geven bijvoorbeeld tijdens de audit aan dat docenten verschillende meningen hebben over de eisen aan het onderzoeksvoorstel. Docenten kunnen naar hun mening nog beter met elkaar afstemmen wat de norm van de go/no go beslissing is. Het auditpanel heeft er begrip voor dat nog niet alle docenten 'op een lijn zitten'. Het verbeterproces in de afstudeerfase is onlangs gestart en vergt tijd. Ook zou de opleiding kunnen overwegen de rol van de eerste en tweede beoordelaar bij het afstuderen om te draaien (of een expliciete scheiding tussen begeleiden en beoordelen kunnen aanbrengen).

BIJLAGE I Scoretabel

Scoretabel paneloordelen Hanzehogeschool Groningen hbo-bacheloropleiding Accountancy voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	Voldoende
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoende
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende
Algemeen eindoordeel	Voldoende

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

Het competentieprofiel van de bachelor Accountancy dat is overgenomen van het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel omvat zes competenties, die na enkele jaren relevante praktijkervaring in de volle breedte worden beheerst.

1. Aanspreekpunt zijn voor cliënten in het kader van de administratieve dienstverlening

De bachelor accountancy is in staat om op administratief gebied als aanspreekpunt voor cliënten te fungeren, om in samenspraak met de cliënt de administratie te voeren en een jaarrekening samen te stellen en te beoordelen. Dit betekent dat hij in staat is om:

- Een administratie te voeren
- Een administratie aan te passen aan de veranderde wetgeving
- Cliënten of assistenten te begeleiden bij het voeren van een administratie
- Een jaarrekening samen te stellen
- Een geconsolideerde jaarrekening samen te stellen
- Een administratie te analyseren (verschillenanalyse)
- Een door cliënt of assistent samengestelde jaarrekening te reviewen
- Bevindingen van een samenstellingsopdracht te rapporteren en bespreken met een cliënt
- Een ondernemingsplan op te stellen inclusief deelbegrotingen
- Adviezen te geven over de operationele werking van het administratief systeem
- Adviezen te geven over het verwerken van bijzondere posten in de administratie

2. Behartigen fiscale belangen cliënt

De bachelor accountancy is in staat om fiscale belangen van een cliënt te behartigen. Dit betekent dat hij in staat is om:

- De fiscale aangiften voor een cliënt te verzorgen (OB, LB, IB en vpb)
- Een fiscale winstberekening op te stellen
- De behoefte aan fiscale adviezen te herkennen en (laten) vervullen

3. Bijdragen aan de uitvoering algemene controle jaarrekening

De bachelor accountancy is in staat om als lid van een controleteam (onder eindverantwoordelijkheid van een accountant) een bijdrage te leveren aan het uitvoeren van de algemene controle van een jaarrekening.

Dit betekent dat de hij is staat is om:

- Een bijdrage te leveren aan het opstellen van een controleprogramma
- Een bijdrage te leveren aan het opstellen van het werkprogramma
- In goede samenwerking met de cliënt controlewerkzaamheden te verrichten
- Controlewerkzaamheden zelfstandig uit te voeren
- Op cycle- en postniveau conclusies te trekken uit controle-informatie (controlenotities)
- Een controlememorandum af te werken
- Dossiers bij te houden
- Een bijdrage te leveren aan de managementletter
- Een bijdrage te leveren aan het opstellen van een accountantsrapport

4. Adviesbehoeften onderkennen, signaleren en vervullen

De bachelor accountancy is in staat om in contacten met cliënten eenvoudige adviesbehoeften te onderkennen, te signaleren en te vervullen.

Dit betekent dat hij in staat is om:

- In contacten met cliënten eenvoudige adviesbehoeften te onderkennen en te signaleren
- Op procesniveau adviezen te verstrekken ter verbetering van de BIV/AO/IC
- Een eenvoudig advies te schrijven en dit te presenteren aan de cliënt
- Te signaleren wanneer cliënten moeten worden doorverwezen naar specialisten

5. Adequaat functioneren binnen accountantskantoor

De bachelor accountancy is in staat om binnen de professionele organisatie van een accountantskantoor adequaat te functioneren.

Dit betekent dat hij in staat is om:

- Veranderingen in de maatschappij te signaleren en hierop in te spelen
- Projectmatig en in een team te werken
- Verworven kennis en inzichten aan collega's over te dragen
- Leiding te geven aan de uitvoering van werkzaamheden door assistenten op mbo-niveau
- Een oordeel te geven over het werk van zichzelf en dat van anderen

6. Zichzelf voortdurend ontwikkelen als beroepsbeoefenaar

De bachelor accountancy is in staat om zichzelf als beroepsbeoefenaar voortdurend te ontwikkelen.

Dit betekent dat hij in staat is om:

- Het eigen beroepsmatig handelen en zijn professionaliteit, houding en motivatie voortdurend verder te ontwikkelen
- Integer, onafhankelijk en ethisch te handelen
- Gegevens over de beroepsuitoefening te verzamelen
- De invloed van actuele ontwikkelingen op het eigen functioneren te onderkennen
- De grenzen van het vakgebied te verkennen
- De eigen loopbaan uit te stippelen

Aan deze opleidingscompetenties zijn in het Beroeps-en opleidingsprofiel twee paragrafen toegevoegd over *Internationalisering en ICT* en *Onderzoeksvaardigheden*.

Beroepshouding

Bij al deze competenties dient de bachelor accountancy de beroepshouding in acht te nemen. De bachelor accountancy dient te beschikken over een beroepshouding die aansluit op de houding waarover een accountant dient te beschikken. Op basis hiervan kunnen zes houdingsaspecten onderscheiden worden die geïntegreerd zijn in het beroepsmatig handelen van de bachelor accountancy, ongeacht de specifieke werkzaamheden of de wisselende context van het werk. Deze zijn:

1. *Integriteit* Cliënten en relaties verwachten dat de bachelor accountancy integer is in zijn optreden. In het begrip integriteit liggen eigenschappen als eerlijkheid en oprechtheid besloten.
2. *Objectiviteit* De bachelor accountancy accepteert niet dat zijn professioneel of zakelijk oordeel wordt aangetast door een vooroordeel, belangentegenstelling of ongepaste beïnvloeding door een derde.
3. *Geheimhouding* De bachelor accountancy eerbiedigt het vertrouwelijke karakter van informatie die hij in het kader van zijn beroepsmatig en zakelijke handelen heeft verkregen.
4. *Deskundigheid en zorgvuldigheid* De bachelor accountancy houdt zijn deskundigheid en vaardigheid op niveau en handelt zorgvuldig en in overeenstemming met vaktechnische en overige beroepsvoorschriften.
5. *Professioneel gedrag* De bachelor accountancy houdt zich aan de voor hem relevante wet- en regelgeving en onthoudt zich van handelen dat het accountantsberoep in diskrediet brengt.
6. *Onafhankelijkheid* Een accountant die een assurance-opdracht uitvoert dient onafhankelijk van de desbetreffende cliënt te zijn; van de bachelor accountancy wordt een zelfde onafhankelijke houding verwacht.

Niveaus van de BBA-standaard

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
Student voert beroepsproduct uit:	Student voert beroepsproduct uit:	Student voert beroepsproduct uit:
<ul style="list-style-type: none"> • onder begeleiding • in een niet-complexe situatie • met een gering aantal variabelen • op basis van aangeleverde gegevens • waarbij sprake is van een standaard-aanpak • waarbij basiskennis en vaardigheden worden gebruikt • waarbij verantwoording voor eigen takenpakket wordt afgelegd • in een bepaalde context 	<ul style="list-style-type: none"> • onder indirecte begeleiding • in een meer complexe situatie • met meer variabelen • waarbij sprake is van een standaard-aanpak, met de mogelijkheid van een creatieve oplossing • waarbij uitgebreide kennis en vaardigheden worden gebruikt • waarbij resultaatgericht gewerkt wordt en keuzes worden gemaakt en verantwoord over trajecten • in diverse contexten 	<ul style="list-style-type: none"> • zelfstandig • in complexe situaties • met veel variabelen • waarbij nieuwe procedures of een nieuw plan van aanpak worden ontwikkeld, waarbij creativiteit wordt gebruikt • op basis van specialistische kennis en vaardigheden • waarbij zelfstandig nieuwe kennis en vaardigheden worden verworven • waarbij op diverse niveaus keuzes en oplossingen worden verantwoord • vanuit overstijgende kijk op problemen

Niveau-omschrijvingen CEA

Niveau	Omschrijving
1	<ul style="list-style-type: none"> • Begrip hebben van; • Inzicht hebben in; • Hoofd- en bijzaken kunnen onderscheiden; • Kennis van regels, principes, generalisaties, theorieën, structuren; • Consequenties kunnen trekken die niet expliciet gegeven zijn
2	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnen toepassen van kennis in nieuwe situaties; • Het verduidelijken, in vraag stellen, in samenstellende elementen ontleden van de inhoud. De reden kunnen geven waarom iets op een bepaalde manier gedaan is of gebruikt is; kunnen redeneren, kunnen analyseren.
3	<ul style="list-style-type: none"> • Diepgaand inzicht hebben in; • Denken dat creatief van aard is. De inhoud grotendeels zelf samenstellen; • Kritisch kunnen denken.

CEA-Eindtermen

De theoretische kennisbasis voor de AC-opleiding wordt bepaald door de eindtermen zoals opgesteld door de Commissie Eindtermen Accountancy (CEA), welke mede als basis dienen voor het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Accountancy.

Kwantitatieve aansluiting: Onderstaande tabel geeft de verdeling van de creditaantallen bij de opleiding Accountancy van Hanzehogeschool Groningen weer. Dit komt overeenkomt met de minimale eisen van de CEA-eindtermen.

Onderdeel	Totaal	Hbo bachelor minimum	Hbo bachelor werkelijk Hanze	Post bachelor minimum	Post bachelor werkelijk Hanze
Kernvakken	90				
Audit en assurance		18	25	12	12
Externe verslaggeving		20	20	10	10
Bestuurlijke informatievoorziening		22	22	8	8
Bedrijfseconomische / accountancyvakgebieden	65				
Boekhouden		16-18	16	0	0
Management accounting		16-18	16	0	0
Financieel management/financiering		16-18	17	0	0
Management en organisatie		8-10	14	0	0
Corporate governance		0-2	0	3	3
Overige ondersteunend	45				
Recht		10-14	10	0	0
Belastingrecht		12-16	16	0	0
Algemene economie		4-8	8	0	0
Wiskunde en statistiek		6-10	12	0	0
Totaal	200	165	176	35	33

Tabel 11 – Kwantitatieve aansluiting CEA

Kwalitatieve aansluiting: Onderstaande tabel geeft een voorbeeld van de kwalitatieve uitwerking van de CEA-eindtermen in de voltijdopleiding Accountancy ten aanzien van het kernvak 'Audit en Assurance'.

Vakgebied	Onderwerp	Vereiste niveau	Vak	Niveau HG
LAC	Toepassing van het institutioneel kader dat geldt WRA, WAA, voor de uitoefening van de controlefunctie. Dit betreft in het bijzonder: WTA, BTA, WTRA, Verordening accountantsorganisaties, VGC, NV COS, alsmede nadere voorschriften (waaronder onafhankelijkheid van de openbare accountant en accountantskantoren ter zake van (aan) assurance (verwante) opdrachten alsmede tuchtrechtspraak).	3	2.3 LAC1	1
		3	2.4 Ethiek	2
	Markt voor financial audit (o.a. kennis van de marktpartijen evenals van vraag en aanbod factoren zoals concurrentie en aansprakelijkheid) en rol van financial audit binnen corporate governance (codes).	2	4.2 LAC	2
	Historische ontwikkeling van financial auditing.	1	2.3 LAC1	1
	Proces van opdrachtaanvaarding respectievelijk voortzetten van een opdracht, alsmede kennis van de daarmee verbonden wet- en regelgeving. Daarbij komen onder meer algemene aspecten aan de orde zoals objectiviteit en onafhankelijkheid, vaststelling uitvoerbaarheid, rationaliteit en risicomanagement waaronder begrepen: inzicht in organisatorische aspecten zoals teamsamenstelling, planning, procesbewaking, dossiervorming.	3	2.3 Project	2

Tabel 12 – Kwalitatieve aansluiting CEA

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

Curriculumoverzicht AC-volttijd, cursusjaar 2013-2014

	Blok 1.1: De adviseur		Blok 1.2: De onderzoeker		Blok 1.3: De internationale ondernemer		Blok 1.4: De specialist		
	EC	T	EC	T	EC	T	EC	T	
	Competenties (niveau): 1 (1), 2 (1), 6 (1)		Competenties (niveau): 1 (1), 6 (1)		Competenties (niveau): 4 (1), 6 (1)		Competenties (niveau): 1 (1), 3 (1), 4 (1)		
studiejaar 1	Financieel Management:	-	Onderzoek:	-	Presenteren	2	O	Bedrijfsadministratie 2	-
	- Financieel Management 1	2	- Onderzoeksvaardigheden	2	Engels 1	2	*	- Bedrijfsadministratie 2a	2
	- Financieel Management 1/Excel	1	- Statistiek	3	Algemene Economie	3	S	- Bedrijfsadministratie 2b	1
	Belastingrecht 1	2	Bedrijfsadministratie 1	3	Gedrag, Management & Organisatie 1	3	S	Financieel Management	-
	Recht 1	2	Management Accounting 1	3	Slb2	1	S	- Financieel Management a	2
	Rapporteren	3	Logistiek & Auditing 1	2	Project Schelpenburcht:	-	O	- Financieel Management 2b/Excel	1
	Project Zonnestraat:	-	Slb 1	1	- Project Schelpenburcht	3	*	Bestuurlijke	3
	- Project Zonnestraat	4	Startvaardigheden:	1	- CMV	1	O	Informatievoorziening	1
	- CMV	1	- Engels				O	- BIV a	2
			- Nederlands				O	- BIV b/Access	3
		- Rekenen				*	Recht 2		
							Opleidingsspecifiek Onderdeel		
Totaal	15		Totaal	15	Totaal	15	Totaal	15	
studiejaar 2	Blok 2.1: De interne organisatie		Blok 2.2: De organisatie en haar omgeving		Blok 2.3: De controlerende accountant: de voorbereiding		Blok 2.4: De controlerende accountant: uitvoering en afronding		
	Competenties (niveau): 1 (2), 4 (1), 6 (1)		Competenties (niveau): 2 (1), 4 (2)		Competenties (niveau): 1 (2), 3 (2), 6 (2)		Competenties (niveau): 1 (2), 3 (2), 6 (2)		
	Project 2.1: Interne Organisatie	2	O	Project 2.2: Strategisch Management	2	O	Project 2.4: Uitvoeren	3	O
	Communicatieve Managementvaardigheden	1	O	Algemene Economie 2	3	S	accountantscontrole	2	O*
	BAD 3	2	*	Bedrijfscommunicatie/ Nederlands	2	S	Ethiek	4	S
	BAD 3 (practicum)	1	S	Statistische methoden voor oz.	3	S	Leer van de Accountantscontrole 2	3	S
	BIV 3	3	O	Belastingrecht 2	2	S	BIV 4		
	Sociaal recht	3	*	Strategisch management 1	1	O	Externe verslaggeving 2		
	Statistiek 2	3	S	Slb 3	1	O			
	Totaal	15		Totaal	15	Totaal	15	Totaal	15

studiejaar 3	Blok 3.1: Financien en financiële markten Competenties (niveau): 1 (2), 4 (2), 5 (2)	EC	T	Blok 3.2: De jaarrekening Competenties (niveau): 1 (2), 3 (2)	EC	T	Blok 3.3/3.4 : Stage Competenties (niveau): 4 (2), 5 (2), 5 (3), 6 (2)			EC	T		
	Project 3.1: IT in AC IT audit Ondernemingsfinanciering 1 Financiële Markten 1A Externe Verslaggeving 3 Engels 2	2 2 4 2 2 3	O S S S S O*	Project 3.2: Integrale beroepsopdracht 3.2 Externe verslaggeving 4 Belastingrecht 3 Ondernemingsrecht 1 Gedrag, Management & Organisatie 2	3 4 4 2 2	O*	S S S S S	Stage Kosten & Opbrengsten 1	4	S	Stage Bestuurlijke Informatieverzorging 5 Slb jaar 3	21 4 1	O* S O*
	Totaal	15		Totaal	15			Totaal			30		
	studiejaar 4	Blok 4.1: De accountant, een specialisme Competenties (niveau): 1 t/m 4 (3)	EC	T	Blok 4.2: De accountant, een specialisme Competenties (niveau): 1 t/m 4 (3)	EC	T	Blok 4.3/4.4: Afstudeerfase Competenties (niveau): 4 (3), 6 (3)			EC	T	
LAC 3 Externe verslaggeving 5 BIV 6 Belastingrecht 4 (OB en LB) Levensverzekeringswiskunde	3 3 2 4 3	S S O* S S	BIV 7 Belastingrecht 5 (DGA, enz.) Overall Toets Beroepsvaardigheden	2 4 8 1	O* S S O*	S S S	Project 4.3: Strategisch Management Strategisch Management 2 MCL	2 2 4	O S S	Afstudeeropdracht Financiering 2 MAC Slb jaar 4	15 4 2 1	O S O O*	
Totaal	15		Totaal	15			Totaal			30			

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma Beperkte Opleidingsbeoordeling t.b.v. hbo-bacheloropleiding Accountancy, Hanzehogeschool Groningen

Hogeschool: Hanzehogeschool Groningen

Instituut: Instituut voor Financieel Economisch Management

Opleiding: Accountancy

Het auditpanel bestaat uit de volgende personen:

Naam	Rol
De heer drs. W.G. van Raaijen	Voorzitter
De heer L.N.M. Straathof RA	Lid
De heer M. Paur RA MMO	Lid
De heer L.M. Mertens	Lid
De heer M. Okatan	Studentlid
Mevrouw I.M. Gies Broesterhuizen	Secretaris

Nb. De namen van de gesprekspartners volgen na onderstaand programma.

Dag 1

Locatie: Van OlstToren (gebouw L), Zernikeplein 7, 9747 AS Groningen

Datum: 24 september 2013

Varianten: Voltijd

Tijd	Gesprekspartners	Gespreksonderwerpen
08.15 – 08.30	Inloop & ontvangst auditteam	
08.30 – 09.30	Intern overleg auditteam	
09.30 – 10.30	Management <i>Kennismaking MT en vaststellen agenda</i>	<u>Gespreksonderwerpen:</u> eigenheid opleiding – ambities - hbo-niveau - relatie beroepenveld – internationalisering – onderzoeksdimensie
10.30 – 10.45	Pauze	Interne terugkoppeling
10.45 – 11.45	Docenten AC vt Samenhangende onderwijsleeromgeving	<u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma – eigen inkleuring programma - keuze werkvormen – onderzoekslijn – stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instromers – relatie docenten beroepenveld – eigen deskundigheid docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen
11.45 – 12.30	Studenten AC vt, o.a. vanuit de opleidingscommissie	<u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting - toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen – eigen producten

Tijd	Gesprekspartners	Gespreksonderwerpen
12.30 – 13.15	Lunch auditteam	Interne terugkoppeling
13.15 – 14.00	Spreekuur docenten/studenten	
	Rondleiding opleidingsspecifieke voorzieningen + inzien materiaal ¹⁸ Sybren Hogewerf ¹⁹	
14.00 – 14.30	Onderwijs en Onderzoek ⁴	<u>Gespreksonderwerpen:</u> lectoraat en kenniskring - onderzoek doen – onderzoekslijn – onderzoeksvaardigheden – interactie onderwijs en onderzoek
14.30 – 15.30	Examencommissie/toetscommissie ⁴	<u>Gespreksonderwerpen:</u> Bevoegdheden en taken examencommissie en toetscommissie - rol in de interne kwaliteitszorg toetsing – resultaten -
15.30 – 15.45	Pauze	Interne terugkoppeling
15.45 – 16.45	Werkveldvertegenwoordiging en Alumni	<u>Gespreksonderwerpen Werkveld:</u> contacten met opleiding over onder andere: actuele ontwikkelingen en doorvertaling naar programma - andere wensen vanuit het werkveld – eigen inkleuring opleiding - stage en begeleiding – onderzoekscomponent – niveau <u>Gespreksonderwerpen Alumni:</u> o.a. kwaliteit en relevantie van de opleiding (programma, docenten) - functioneren in de praktijk of vervolgopleiding
16.45 – 17.00	Interne terugkoppeling: bepaling pending issues Inzien materiaal	Interne terugkoppeling
17.00 – 17.15	Pending issues	
	<i>(alle gesprekspartners zijn hiervoor beschikbaar)</i> Inzien materiaal	
17.15 – 18.00	Interne terugkoppeling: bepaling voorlopige beoordeling	
18.00	Terugkoppeling	

¹⁸ Mogelijkheid tot at random lessenbezoek AC. Aan het begin van de auditdag ontvangt het auditpanel graag een lijstje met mogelijkheden tot at random lessenbezoek.

¹⁹ Dit is alumnus van de opleiding Bedrijfseconomie en thans bezig met een master Accountancy en controlling aan de Rijksuniversiteit Groningen en wordt bij het Instituut FEM ingezet als onderwijsondersteuner.

Namen gespreksdelegaties

Management

Mevrouw drs. M.C.J. van Os (Marian)	vice-voorzitter College van Bestuur Hanzehogeschool Groningen
Mevrouw mr. J.W.M. Gomashie (Jacqueline) <i>(in dienst per 01-09-2012 ad interim dean, per 1-8-2013 dean)</i>	dean Instituut FEM
Mevrouw mr. F.G.H. Mulder (Linda) <i>(in dienst per 01-02-2012)</i>	teamleider opleidingen Accountancy en Fiscaal Recht & Economie
Mevrouw drs. W.F. Berends (Wia) <i>(in dienst per 06-05-2013)</i>	teamleider opleidingen Bedrijfseconomie en Financial Services Management
De heer drs. A. Hazekamp (Arend) <i>(in dienst per 01-05-2013)</i>	teamleider propedeuse
Mevrouw N.F.M. Beek-Filius (Francina) <i>(in dienst per 01-02-2013)</i>	teamleider ondersteunend team

In de Kritische Reflectie staat de teamindeling van het management zoals die ten tijde van het opleveren van de Kritische Reflectie ingericht was. Bovengenoemde indeling van het management (m.u.v. Mevrouw M. van Os) is in werking per 1 september 2013. Voor de volledigheid van de informatie is de indiensttreding van de management teamleden eveneens toegevoegd.

Docenten AC voltijd

Mevrouw drs. J.Nicolai-Dijkstra RA (Jantina)	Hogeschooldocent Bestuurlijke Informatievoorziening (per 1-8-2013), deelname in kenniskring lectoraat
Mevrouw D.S. van Heukelem-Kock RA (Donna)	Docent AC, lid opleidingscommissie
Mevrouw drs. M.J. Schurink-Groeneveld (Marieke)	Docent AC, hogeschooldocent Financiering en Beleggen (per 1-8- 2013), coördinator post-bachelor opleiding Accountant-Administratieconsulent
De heer drs. H.M. Boer (Henk)	Docent AC, voorzitter IMR
De heer H.J. Perdok (Henry)	Docent AC
De heer drs. S. Wijnja (Sikke)	Docent AC
Mevrouw drs. W. Rutkens-Oudman RA (Linda)	Docent AC
Mevrouw drs. J.G. Meinardi	Docent AC, stage- en afstudeercoördinator FEM, voorzitter toets commissie

Studenten AC voltijd

J.B. Sloots (Jan)	2 ^e jaars
P.S. Schurer (Priscilla)	2 ^e jaars
S. Stummel (Sveva)	2 ^e jaars
B. Oosterhof (Brian)	3e jaars, (studentpanellid)
R.B. Ufkes (Ryanne)	3e jaars, (bestuur studievereniging CHECK)
J. Frankena (Jelmer)	3e jaars (lid IMR)
R. Stuu (René)	4e jaars (lid OC)
R.C. Kroezen (Ruben)	4e jaars (voorzitter studievereniging CHECK)

Onderwijs en onderzoek

Mevrouw dr. M.F. Boersma (Margreet)

Lector, lectoraat Duurzaam Financieel Management

De heer drs. J. Houkes (Jannes)

Docent BE, deelname in kenniskring, lid IMR (per 1-8-13 hogeschooldocent Onderzoeksvaardigheden)

Mevrouw drs. R.A. Benedictus (Roelfke)

Docent FSM, deelname in kenniskring, coördinator dual programma AC, lid IMR

Mevrouw drs. W. Rutkens-Oudman RA (Linda)

Docent AC

Examencommissie en toetscommissie

De heer mr. J.G.H. Sillen (Joep)

Voorzitter examencommissie, docent AC

Mevrouw mr. H.L. Houwer-Maat (Rietje)

Lid examencommissie, docent AC

Mevrouw drs. J.G. Meinardi

Voorzitter toets commissie, stage- en afstudeercoördinator FEM, Docent AC

Mevrouw drs. R.F. Elgersma (Remke)

Lid toets commissie, lid toelatingscommissie

Mevrouw H.D. Haagsma (Irma)

Lid toets commissie, lid toelatingscommissie

Werkveldvertegenwoordiging en alumni

Werkveld

De heer R. de Jong RA (Ronald)

Bentacera accountants- en advieskantoor vennoot (lid Werkveldadviescommissie)

Mevrouw M.I. Treffers AA (Marloes)

De Jong & Laan Accountants Vestigingsleider (lid Werkveldadviescommissie)

De heer B. van Doorn (Bart)

Koepon (opdrachtgever afstuderen)

De heer C.G. Bultema (Cor)

aaabee Accountants (opdrachtgever afstuderen en stages)

Alumni

De heer B. Nuninga (Bart)

Afgestudeerd in 2013, werkzaam bij KPMG

Mevrouw A. Tamsma (Anneke)

Afgestudeerd in 2013, werkzoekende

De heer P. Analbers (Pim)

Afgestudeerd in 2013, werkzaam bij BDO

Mevrouw L. Barlagan (Lucia)

Afgestudeerd in 2012, vervolgens master Accountancy succesvol afgerond

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende voltijd-opleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een Evaluatiebureau zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan een Evaluatiebureau moet bepalen of de basiskwaliteit van die opleiding als voldoende kan worden beoordeeld.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditteam zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de voltijd-variant. De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft - ook door eigen waarneming.

Verantwoording keuze gesprekspartners

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditteam met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Tijdens het locatiebezoek heeft het auditteam at random de les Statistiek bezocht en met de daar aanwezige studenten gesproken. De les werd ondersteund door computerapparatuur, de docent gaf een goede inleiding en uitleg tijdens de les en de groep wekte een gemotiveerde en ontspannen indruk.

Het oordeel van het auditteam vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de basiskwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde standaarden voor basiskwaliteit.

Beperkte opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 3 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste twee standaarden als 'goed' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste twee standaarden als 'excellent' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

- Kritische reflectie opleiding
 - Domeinspecifiek referentiekader en de eindkwalificaties / Schematisch programmaoverzicht.
 - Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
 - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docent(en) en studiepunten.
 - Onderwijs- en examenregeling – OER.
 - Overzicht van het ingezette personeel
 - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
 - differentiatie in graad uitgedrukt in % van het totaal.
 - Overzichtslijst van *alle* afstudeeropdrachtstukken van de laatste twee jaar.
 - Overzicht van de contacten met het werkveld.
 - Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
 - Verslagen overleg in relevante commissies / organen.
 - Documentatie over student- en docenttevredenheid.
 - Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
 - Handboeken en overig studiemateriaal.
 - Onderwijsbeleidsplan;
 - Beleidsplan op het gebied van onderzoek in relatie tot de aangeboden opleidingen;
 - Personeels(beleid)plan;
 - Voorzieningenplan;
 - Kwaliteitszorgplan.
- Het auditpanel bekeek de volgende 17 afstudeeropdrachtstukken van de afgelopen twee jaar met beoordelingscriteria en normering (op studentnummer):

Studentnummers
280591
392079
314531
329439
340181
331419
341587
334595
337963
334379
339622
356626
336033
337797
334788
303979
339195

BIJLAGE VI Overzicht auditteam

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen (cv's) en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris.

Samenstelling en expertise van het auditteam laten zich als volgt weergeven²⁰:

Panelleden	Expertise - audit - kwaliteit zorg	Expertise - onderwijs	Expertise - werkveld	Expertise - vakinhoud	Expertise - inter- nationaal	Expertise - student- zaken	Deskundi ge ²¹ CEA
Drs. W.G. van Raaijen voorzitter	X	x					
L.N.M. Straathof RA deskundige		x	X	X	x		X
M. Paur RA MMO deskundige	x	X	x	X	x		X
L.M. Mertens deskundige		X	X		X		
M. Okatan studentlid						X	
I.M. Gies Broesterhuizen secretaris	X						

Op 13 mei 2013 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het panel t.b.v. de audit van de hbo-bacheloropleiding Accountancy van de Hanzehogeschool Groningen, dossiernummer 001642.

Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	De heer Van Raaijen is partner bij Hobéon en treedt sinds 2004 veelvuldig op als lead-auditor van auditpanels in het kader van accreditaties hoger onderwijs.
2	De heer Straathof is Register Accountant en heeft 35 jaar ervaring in het accountantsberoep, waarvan 17 op het niveau van partner bij KPMG (1 juli 2009 gepensioneerd partner). Deze ervaring betreft zowel samenstel- als controlewerkzaamheden, zowel nationaal als internationaal, en zowel in de rol van accountant als IT-auditor. Daarnaast is hij reeds 30 jaren actief als ontwikkelaar en als trainer van diverse cursussen op het gebied van financial auditing. Hij was tevens voorzitter van het Stagebestuur en van de NBA Programmacommissie Professional Scepis.
3	De heer M. Paur is Register Accountant en sinds 2006 docent accountancy en bedrijfseconomie bij de Hogeschool van Amsterdam. Voor zijn overstap naar het onderwijs heeft hij 30 jaar ervaring in het beroepenveld, waarvan circa 25 jaar binnen de Big-four accountantskantoren van beginnend assistent tot en met partner. Naast zijn docentschap bij de HvA is hij Docent Financial Auditing bij de Postmaster Accountancy van de Vrije Universiteit geweest en is hij als corrector verbonden aan de Post Master van de Universiteit van Amsterdam voor het vak Bestuurlijke Informatievoorziening.
4	De heer L.M. Mertens is IAB-Accountant en Belastingconsulent. Hij behaalde de graden van bachelor in Bedrijfsmanagement (KdG-Hogeschool, 1996), bachelor in Fiscaliteit (FHS Brussel, 1998) en master in de Toegepaste Economische Wetenschappen (Universiteit van Antwerpen, 2002). Vanaf 2013 is hij partner bij verschillende accountantskantoren (LMA & Partners, DnF Belgium, DnFNot, DnF Pensionfonds, DnF Sportpraktijk en Accountancy Kovag) en daarvoor was hij vanaf 1996 vele jaren werkzaam bij KPMG in de functie van Manager bij KPMG Tax Advisory en later tot 2012 Director bij KPMG Fiduciaire in Antwerpen. Tevens is hij al vele jaren actief in het onderwijs in België. Zo doceerde hij verschillende vakken bij de Brugge Business School en Karel-de-Grote Hogeschool en sinds 2007 is hij leerstoeloverste bij Artesis Hogeschool Antwerpen. Daarnaast is hij voorzitter van de Commissie Permanente Vorming van de Belgische Kamer van Rekenplichtigen.

²⁰ De grootte van het kruisje geeft enigszins de mate van deskundigheid aan (groot is meer, klein is minder).

²¹ In aanvulling op het standaard deskundigheidsprofiel van de NVAO stelt de CEA aanvullend een specifieke profielbeschrijving op voor de domeindeskundigen bij de visitatie van de accountancyopleidingen. Minstens twee accountancydeskundigen moeten zitting hebben in het auditpanel. Hiervoor werd door CEA een lijst met deskundigen beschikbaar gesteld, die voldeden aan het vereiste deskundigheidsprofiel. Zowel dhr. Paur als dhr. Straathof zijn door de Commissie Eindtermen geselecteerde deskundigen AA, RA en/of Bedrijfseconomie t.b.v. visitatiepanels initiële opleidingen AA en/of RA.

5	De heer M. Okatan is derdejaars student bij de hbo-bacheloropleiding Accountancy van Hogeschool Utrecht. Hij is tevens lid van de facultaire medezeggenschapsraad en heeft enkele maanden stage gelopen bij Accountantskantoor Van Noord Accountants en Belastingadviseurs.
---	---

Secretaris/Coördinator

Mevr. I.M. Gies Broesterhuizen	Gecertificeerd d.d. 2010
--------------------------------	--------------------------

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

W.G. van Raaijen

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Accountancy

aangevraagd door de instelling:

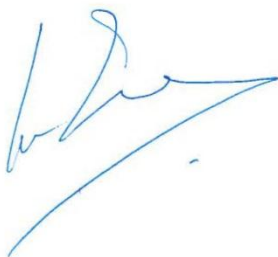
Hanzehogeschool Groningen

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: 12-3-2013

Datum: De 12-3-2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres):

L.N.M. Straathof RA

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Accountancy

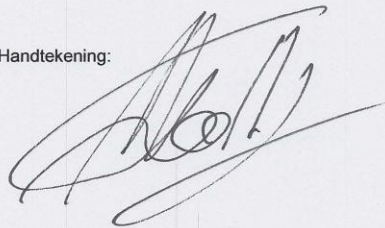
aangevraagd door de instelling:

Hanzehogeschool Groningen

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Alphen aan den Rijn Datum: 22 februari 2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

M. Paauw

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Accountancy

aangevraagd door de instelling:

Hanzehogeschool Groningen

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

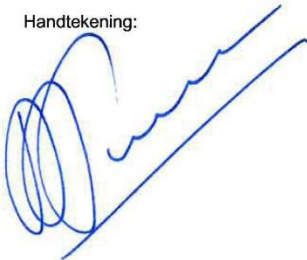
Plaats:

Soest

Datum:

25/2/2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

MERTENS LUDOVIC

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de hbo-bacheloropleiding:

Accountancy

aangevraagd door de instelling:

Hanzehogeschool Groningen

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: A-kwerpen

Datum: 29.04.2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Mert Okatan

Zuilenveldlaan 34-I

is als studentlid gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Accountancy

aangevraagd door de instelling:

Hanzehogeschool Groningen

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Utrecht, Nederland

Datum: 26 februari 2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam)

I.M. Gies Broesterhuizen

is als secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Accountancy

aangevraagd door de instelling:

Hanzehogeschool Groningen

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Den Haag

Datum:

4 januari 2013

Handtekening:

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl